

अहम् आवाम्

वर्ष नववे | अंक ११ | मे २०२२ | पृष्ठे ५२

वयम्

कल्पक, चौकस
किशोराचे मासिक

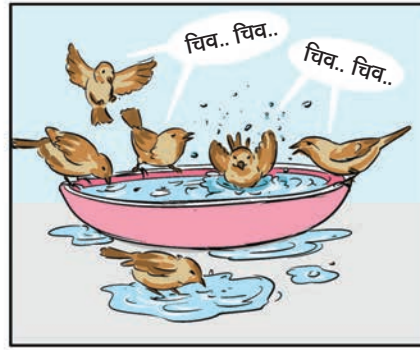
आमकी

मूल्य
₹ ९०/-

या कोड्याचा
क्लू पृष्ठ ३ वर

'अहम् आवाम् वयम्' मे २०२२ | १

प्रकाशक

श्रीकांत बापट

सल्लागार

डॉ. अनिल काकोडकर

कुमार केतकर

डॉ. आनंद नाडकर्णी

डॉ. उदय निरगुडकर

अच्युत गोडबोले

राजीव तांबे

श्रीकांत वाड

मुख्य संपादक

शुभदा चौकर

(पीआरबी कायदानुसार जबाबदारी)

मुखपृष्ठ

अदिती पाध्ये-देसाई

सुलेखन

अच्युत पालव

अंकातील चित्रे

गिरीश सहस्रबुद्धे, जुईली माहीमकर,
आराध्य नाईक

वरिष्ठ उपसंपादक

क्रांती गोडबोले-पाटील

मांडणी-सजावट

क्रांती गोडबोले-पाटील

मुद्रितशोधन

शिवानी ओक

वितरण व्यवस्था

राजेन्द्र गोसावी

'वयम् हे मासिक मालक, प्रकाशक श्रीकांत बापट यांनी मेसर्स रेड एलिफंट, ३१५/ए १, शाह अॅण्ड नाहर इंड. इस्टेट, ३रा मजला, एस. जे. मार्ग, लोअर परेल (प.) मुंबई- ४०००१३, येथे छापून, २०१, नंद चेंबर्स, वंदना सिनेमाजवळ, ठाणे- ४००६०२ येथे प्रसिद्ध केले. या अंकातील सर्व मतांशी संपादक सहमत आहेत असे नाही. सर्व हक्क प्रकाशकाधीन.

संपादकीय विभाग :

'वयम् न्यू वंदना को.ऑप.हा.सो., ३रा मजला, लालबहादूर शाही मार्ग, वंदना सिनेमाजवळ, ठाणे- ४००६०२.

दूरध्वनी : ०२२-२५९८६२७३/

६९०८६२७३

इमेल : info@wayam.in

www.wayam.in

अंतरंग

संपादकीय : शुभदा चौकर- ४

क्लासिक : धनवंती हर्डीकर- ६

कल्पककला : स्वरूपा वक्नाली- ११

'ऐकणारे' कपडे : राजीव चिटणीस- १२

दागिने ठेवायला स्टॅण्ड : प्रियांका बर्डे- १४

चपखल : प्रतिभा गोपुजकर- १५

मांजरउड्या : राजीव तांबे- १६

माझे किशोरवय : सानिया भालेराव- १८

जल बिन मछली : मकरंद जोशी- २२

नवा बोर्ड गेम : क्रांती गोडबोले-पाटील- २५

Hide & Seek : Juilee Mahimkar- २६

दीप से दीप जलाओ... : कांचन जोशी- २८

गणित पत्त्यांची रमी : सुरेखा काणे- २९

सुफळ संपूर्ण... : उल्हास वैशंपायन- ३०

वेचक-रोचक : मेघना जोशी- ३३

A Foster Friend : Prachi Mokashi- ३४

शांताई : एकनाथ आव्हाड- ३७

Defeat : Vikas Prakash Joshi- ३८

गर्वाचे घर खाली : प्रतिभा गोपुजकर- ४०

छोटा शोफ : वैशाली खाडिलकर- ४५

'गोष्ट रचा' कथा स्पर्धेतील दोन विजेत्यांच्या कथा- ४६

कागद, छपाई यांसह सर्व खर्च वाढल्याने जानेवारी २०२२ पासून 'वयम्' मासिकाचे वार्षिक शुल्क वाढवून कुरियर चार्जेससहित ते रु. ११०० करण्यात आले आहे. सध्याच्या सभासदांना त्यांचे सभासदत्व असेपर्यंत आधीप्रमाणेच अंक मिळत राहिल, याची कृपया नोंद घ्यावी.

महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळाने या नियतकालिकाच्या प्रकाशनार्थ अनुदान दिले असले तरी या नियतकालिकातील लेखकांच्या विचारांशी मंडळ व शासन सहमत असेलच असे नाही.

'वयम्' वाचकांनो, दर महिन्याला २० तारखेपर्यंत तुम्हांला अंक पोहोचला नाही तर 'वयम्'च्या दूरध्वनी क्रमांकावर सोमवार ते शुक्रवार सकाळी १० ते संध्याकाळी ६ या वेळात संपर्क साधावा, ही विनंती. -संपादकीय आणि वितरण विभाग

मुखपृष्ठावरील कोड्याचा क्लू-

ध्वजापर्यंत पोहोचण्यासाठी वाटेत घनदाट जंगल, खोल समुद्र आणि डोंगरातील रस्ता आहे, त्यातून तुमचा मार्ग शोधा.

टीप : सुंदर दिसणारे मासे पाहून फसू नका. ते तुमचा मार्ग अडवण्यासाठी आहेत.

SOLVE THIS ?

$$\square + \square = 8$$

$$+ \quad +$$

$$\square - \square = 6$$

$$= \quad =$$

$$13 \quad 8$$

Answer page number- 45

संपादकीय

Family means caring!

‘वयम्’ दोस्तांनो,

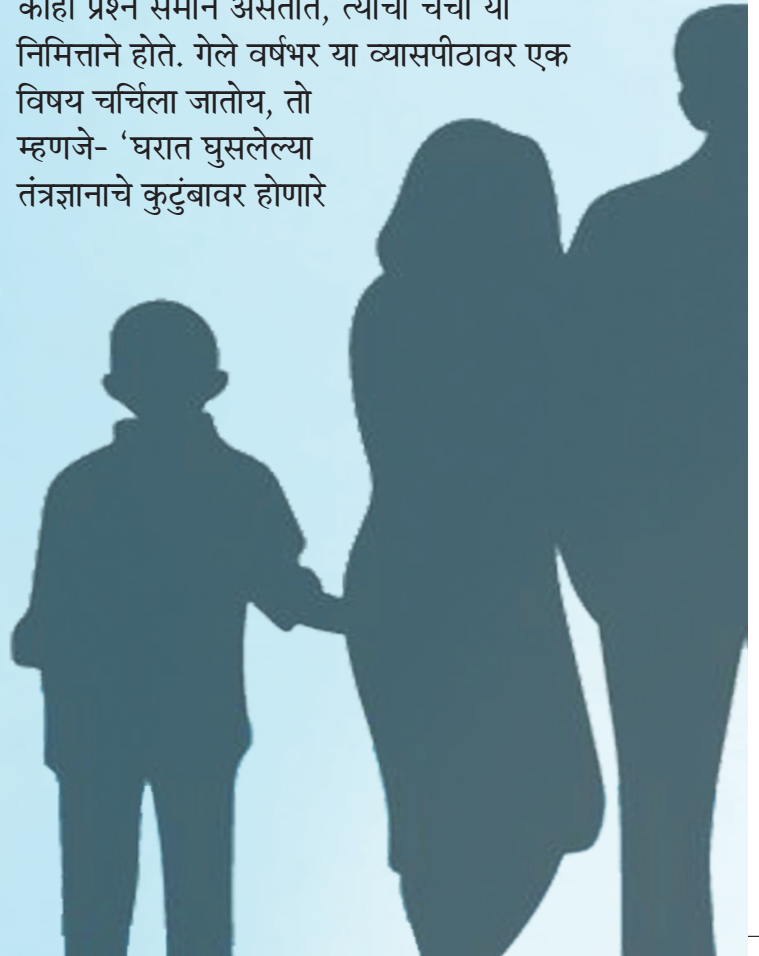
पुन्हा सुरु झालेल्या शाळेतल्या मजा पुरेपूर अनुभवल्या असतील तुम्ही. आपली शाळा म्हणजे आपलं एक कुटुंब असतं ना! अनेक शिक्षकांच्या बोलण्यातून ऐकलं की, प्रत्यक्ष शाळा पुनश्च सुरु झाल्यावर वर्ग म्हणजे जणू ‘पाखरांची शाळा’ झाली होती.

‘पाखरांची शाळा भरे पिंपळावरती,
चिमण्यांची पोरे भारी गोंगाट करती...’

ग. ह. पाटील यांच्या कवितेतला माहोल सर्वत्र होता. मध्ये दोन वर्षं घरातील ठरावीक माणसांच्या कुटुंबात अडकलेले तुम्ही शाळेच्या मोठ्या कुटुंबात आल्यावर हे असं होणं स्वाभाविक आहे. प्रत्यक्ष एकमेकांना भेटून सर्व हावभावांसह, टाळ्या, दुश्या, टपल्या, मिठ्या मारत होणाऱ्या गप्पांची सर स्क्रीनवरच्या संवादाला कशी येणार? दूरगावी हॉस्टेलमध्ये / आश्रमशाळेत राहणाऱ्या मुलांना माहितीये, आई-बाबाच्या थोपटण्याची सर फोनवरच्या ‘गुडनाईट’ला नसते, तसंच फोन-गप्पांचं होतं.

आपलं स्वतःचं घरचं कुटुंब, आपल्या प्रेमळ नातेवाइकांचं विस्तारित कुटुंब, शेजारचे, शाळेतले मित्र असं मोठं कुटुंब यांच्याशी आपली मनं जोडलेली असतात. त्यांच्याबरोबरच्या नात्यांतून आपल्यात एक स्नेहाळ भावना रुजलेली असते. आपल्यावर प्रेम करणारी, समजून घेणारी मंडळी म्हणजे आपलं कुटुंब. पण कुटुंबातली नातीही कधी एकतर्फी नसतात. आपणही त्यांना समजून घेतो, म्हणून नाती टिकतात. हे जिथे होत नाही, तिथे नाती विस्कटतात. अगदी घरच्यांशीही कधीतरी जरा फिसकटतंच ना, जेव्हा आपण त्यांना समजून घेत नाही तेव्हा. जिवलग मित्रांमध्येही कट्टी-बट्टी होतेच. त्यातूनच तर आपण शिकत जातो, नाती जोडण्याचं, टिकवण्याचं तंत्र.

१५ मे हा दिवस ‘युनायटेड नेशन्स’ म्हणजे अनेक राष्ट्रांच्या संघटनेतर्फे ‘International Family Day’ म्हणून मानला जातो. जगभरात काही प्रश्न समान असतात, त्यांची चर्चा या निमित्ताने होते. गेले वर्षभर या व्यासपीठावर एक विषय चर्चिला जातोय, तो म्हणजे- ‘घरात घुसलेल्या तंत्रज्ञानाचे कुटुंबावर होणारे

परिणाम.' अनेक विचारवंत अभ्यास करताहेत यावर. तुम्ही तर यावर नक्कीच विचार मांडू शकता. चांगले, वाईट दोन्ही परिणाम अनुभवले आपण. चांगल्या परिणामांची यादी लगेच मनात तयार झाली- लांबलांब राहणाऱ्या नातलग, मित्रगण यांच्याशी व्हर्चुअल भेटींचा आनंद कसा लुटला... घरातल्या सर्वांनी मिळून नवीन तंत्रज्ञानाच्या मदतीने काही आवडी एकत्रितपणे कशा जोपासल्या... आमच्या सोसायटीतल्या सफाई कर्मचारी उषाने तिच्या मुलासह ऑनलाइन अभ्यास करून दहावीची परीक्षा कशी दिली...

Family is caring हेही आपण अनुभवतो. एकमेकांच्या तनाची (शरीराची) तशीच मनाचीही काळजी घेतं, ते आपलं कुटुंब. लहान असताना मोठी माणसं आपली काळजी घेतात, याची सवय आपल्याला लागलेली असते. पण मोठं होण्याच्या प्रवासात आपणही आपल्या घरातल्या मोठ्यांची काळजी घ्यावी असं तुम्हांला वाटू लागतं ना! त्यातून तर आमच्या उषाच्या मुलाने तिला आग्रह केला की शाळा ऑनलाइन आहे, तर तुझं राहिलेलं

शिक्षण पूर्ण कर. यशने त्याच्या बाबाला स्वतःच्या झूम चित्रकला वर्गात घेतलं आणि त्याचं कला-वेड शमल्याचा आनंद त्या दोघांनीही लुटला. रियाने

तिच्या फॅशन

ज्वेलरीच्या गुगल क्लासरूममध्ये

आजीला दाखल करून घेत घरात गुगली टाकली! घरात तंत्रज्ञान शिरलं आणि अनेकांच्या राहिलेल्या इच्छा

पूर्ण करतं झालं!! आणि हे जुळवून आणलं तुमच्या वयाच्या मुलांनी!!!

आपल्या अनुभव-स्पर्धेतून जाणवलं की, Family means caring हे कळलेल्या तुम्ही मुलांनी घरातली कामं स्वतःहून शेअर केलीत. कोणत्याही कामात कमीपणा नसतो, 'ही कामं बायकांची' असंही नसतं, हे तुम्हांला बरोबर उमगलंय. तुमच्या पिढीत तरी स्त्री-पुरुष समानता येणार, याची बेगमी तुम्ही करताय. आम्हांला हे फार दिलसा देणारं वाटतं!

Family means caring हे समजलेल्या लहान मुलांचं चित्रण करणारी एक छान कविता संदीप खरे यांनी रचली आहे.

करून करून काळजी माझी, करून करून लाड दमलात तुम्ही आई बाबा... झोपा जरा गाढ!

पुढच्या कडव्यात शहाणा मुलगा आईबाबांना अनेक प्रॉमिसेस देतो.

त्याच्या पुढचं कडवं तर कोणत्याही आई-बाबांना गहिवरून येईल असंच आहे-

घट्ट मिटा डोळे, तुम्हा कुशीमध्ये घेतो पांघरायला माझं मऊ पांघरूण देतो झालो आता मोठा, सांगा छळेल तुम्हा कोण? आई-बाबा, तुम्ही आता मुलं माझी दोन!

सलील कुलकर्णी यांनी त्याला इतकी वत्सल चाल दिलीये आणि त्यांचा मुलगा शुभंकर याने ते इतकं प्रेमाने गायलंय की, हे गाणं म्हणजे मुलाने आई-बाबांसाठी म्हटलेलं अंगाईगीत झालंय.

प्रेमापोटी भूमिका (रोल) बदलत एकमेकांची काळजी घेतं, ते खरं कुटुंब.. मग ते चार भिंतीतलं असो की विस्तारित असो!

'वयम्' कुटुंबातल्या बच्चेकंपनीला काय वाटतं याबद्दल?

-शुभदा चौकर

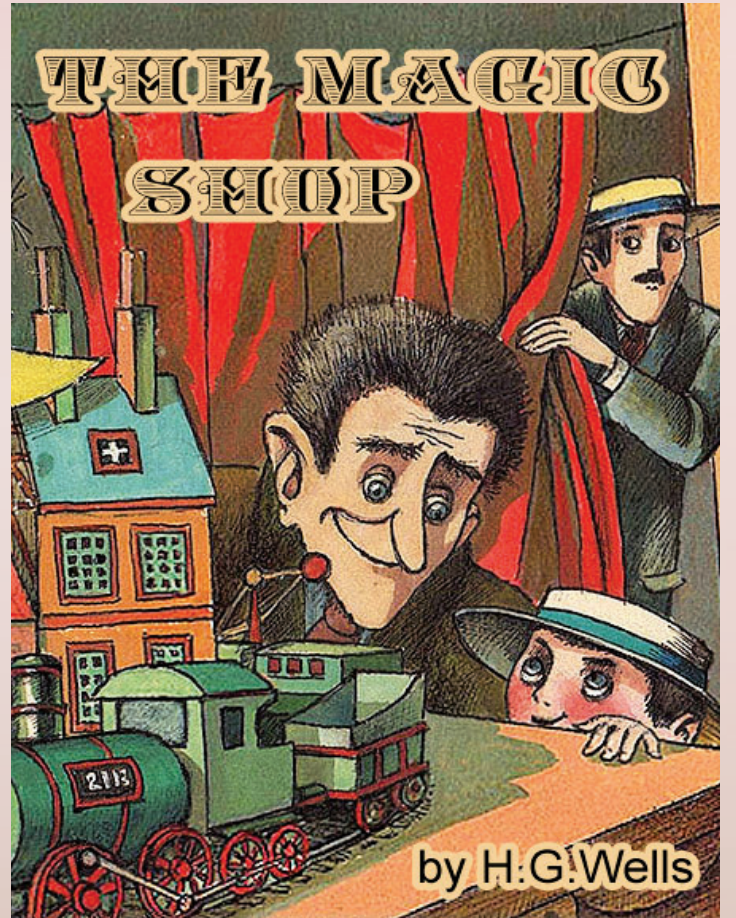
cshubhada@gmail.com

जादूचं दुकान

एच . जी . म्हणजेच हबर्ट जॉर्ज वेल्स हे इंग्रजीतले सुप्रसिद्ध लेखक आणि दूरदर्शी विचारवंत . त्यांनी पुष्कळ कथा, कादंबऱ्या, लेख इत्यादी साहित्य लिहिलं असलं तरी इंग्रजीतील आद्य विज्ञानकथालेखक म्हणून आजही त्यांच्या नावाला विशेष मान दिला जातो . 'द टाइम मशीन', 'दि इनविझिबल मॅन' या त्यांच्या कादंबऱ्यांची नावं तुम्ही नक्कीच ऐकली असतील . त्यांच्या 'द मॅजिक शॉप' या जरा वेगळ्या धाटणीच्या कथेचा हा स्वैर अनुवाद .

तसं तर ते जादूचं दुकान मी दुरून एकदोनदा पाहिलं होतं. काचेच्या खिडकीत मांडून ठेवलेल्या त्या मजेदार वस्तू- जादूचे चेंडू, जादूचे पक्षी, बोलक्या बाहुल्या, जादूच्या सामानाने भरलेल्या टोपल्या, काय नि काय ! मला स्वतःला त्या दुकानात जावंसं कधी वाटलं नव्हतं, पण त्या दिवशी जिपने मला बोटाला धरून दुकानाकडे अगदी ओढूनच नेलं. खरं म्हणजे मला आठवत होतं, त्यानुसार ते दुकान दुसरीकडे कुठेतरी होतं.. सर्कसच्या जवळ, की ऑक्सफर्ड स्ट्रीटच्या कोपऱ्यावर, की बहुतेक हॉलबोर्नमध्ये, पण आता तर ते इथे समोरच दिसत होतं ! त्याच्या लहानशा बोटांनी शोकेसच्या काचेवर टकटक करत जिप मला आतल्या वस्तू दाखवत होता. "ते बघ ना बाबा, हळूहळू अदृश्य होणारं अंडं, खऱ्याखऱ्या बाळासारखी रडणारी बाहुली, आणि ते बघ त्या खोक्यावर काय लिहिलंय- 'हे विकत घ्या

आणि तुमच्या मित्रांना थक्क करा!' मला माहीत आहे ते काय आहे. त्या गोल टोकदार टोप्यांखाली काही पण ठेवलं ना, तरी अदृश्य होतं!"

जिप काही हट्टी मुलगा नव्हता, पण त्याच्या हातात घट्ट पकडलेलं माझं बोट तो नकळत दुकानाकडे खेचत होता. शेवटी आम्ही शिरलोच दार ढकलून त्या लहानशा अरुंद दुकानात. आत थोडा अंधारच होता. आधी तर दुकानात कोणीच दिसलं नाही, मग इकडेतिकडे पाहिलं, तर एका काउंटरवर वाघाचा पुतळा दिसला, गंभीर, दयाळू नजरेचा, डोकं हलवत बसलेला वाघ. मग दिसले काचेच्या शोकेसमध्ये स्फटिकाचे गोल, जादूचे पत्ते धरलेला चिनीमातीचा हात, मासे ठेवायच्या गोल काचेच्या बरण्या, आत स्प्रिंग लावलेली एक जादूची हॅट, जमिनीला टेकून खूप जादूचे आरसे ठेवलेले होते. त्यात आमची मजेदार प्रतिबिंबं दिसत होती, कधी बारीक आणि उंचच्या उंच, कधी लठ्ठमुठ्ठ, कधी भलंमोठं डोकं, तर कधी पायच गायब. ती बघून आम्ही हसतोय, तेवढ्यात काउंटरच्या मागे अचानक दुकानदार अवतीर्ण झाला. तोही जरा चमत्कारिकच वाटला. एक कान लहान, एक मोठा. पुढे आलेली टोकदार हनुवटी. काळेभोर केस आणि जरा पिवळसर निस्तेज कांती.

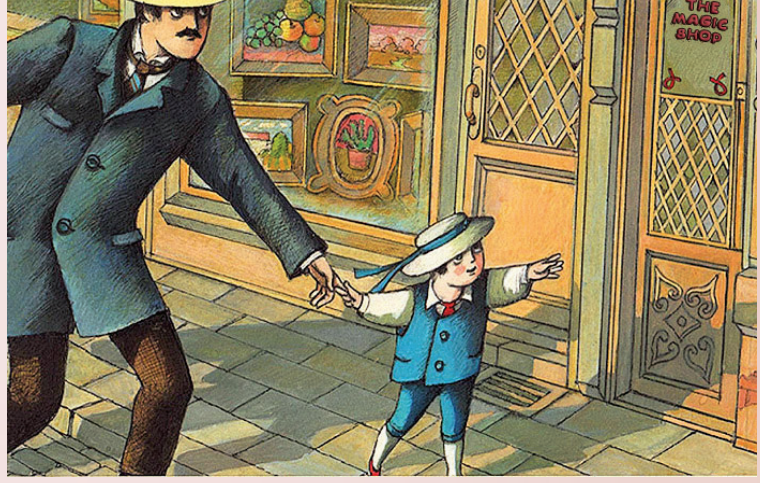
“काय सेवा करू आपली?”

“माझ्या मुलासाठी काहीतरी मजेदार जादूची गोष्ट हवीय.”

“अं... असं काहीतरी?” त्याने जरा डोकं खाजवलं आणि डोक्यातून एक काचेचा चेंडू काढून आमच्यासमोर धरला.

“अरे वा, छान!” मी हसून म्हणालो. दुकानात चक्क जादूचा प्रयोगही पाहायला मिळेल असं मला वाटलं नव्हतं.

“आहे ना मजा?” दुकानदार म्हणाला. जिपने तो जादूचा चेंडू घ्यायला हात पुढे केला, तो काय,

दुकानदाराच्या हातात काहीच नव्हतं!

“चेंडू तुझ्या खिशात आहे.” दुकानदार म्हणाला, आणि खरंच की, चेंडू जिपच्या खिशातच होता!

“याची काय किंमत आहे?” मी विचारलं.

“या काचेच्या चेंडूचे आम्ही पैसे घेत नाही. ते आम्हांला फुकट मिळतात.” असं म्हणत दुकानदाराने आणखी एकेक चेंडू त्याच्या कोपरातून आणि मानेतून बाहेर काढला. जिप दुकानदाराकडे पाहत होता.

“घे ना तुला हे दोन्ही चेंडू. आणि, तुला चालत असेल, तर हा माझ्या तोंडातून आलेला पण घे. हा धर!”

जिपने काही न बोलता ते सगळे चेंडू घेतले. पुन्हा माझं बोट पकडून तो पुढची जादू बघायला सज्ज झाला.

“आमच्या सगळ्या लहानसहान जादुई गोष्टी आम्ही अशाच आणतो.” दुकानदार म्हणाला. मी हसलो, आणि गमतीने म्हणालो, “हो ना, ठोक मालाच्या दुकानात जाऊन आणण्यापेक्षा हे स्वस्त आहे!”

“तसं म्हणा हवं तर, पण शेवटी काही झालं, तरी तुम्हांला किंमत चुकवावी लागतेच! आमच्या रोजच्या

वापराच्या वस्तू आणि मोठमोठ्या वस्तू आम्ही हॅटमधून काढून घेतो. आणि बरं का सर, खऱ्या जादूच्या गोष्टींचं ठोक दुकान नसतं कुठेही. आमच्या सगळ्या गोष्टी एकदम अस्सल, खऱ्या जादूच्याच असतात. कोणतीही फसवाफसवी नाही.”

जिपकडे पाहत तो म्हणाला, “चांगला मुलगा आहेस तू. या दारातून फक्त चांगली मुलं आत येऊ शकतात.”

त्या दुकानदाराच्या बोलण्याला पुष्ठी म्हणून की काय, दाराबाहेर एका मुलाचा हट्ट आणि आरडाओरडा ऐकू येऊ लागला. “अं... अं... मला आत जायचंय! आत्ताच्या आत्ता!” काचेतून एका गोऱ्या, गब्दुल मुलाचा चिडका, वेडावाकडा केलेला चेहरा दिसला आणि तो दारावर थपडा मारतोय असंही दिसलं. मी त्याला दार उघडायला निघालो, तेव्हा दुकानदार म्हणाला, “काही उपयोग नाही, सर, दार उघडणारच नाही.”

“ते कसं काय?” मी विचारलं.

“जादू!”

“हां,” दुकानदार जिपला म्हणाला, “मित्रांना दाखवा आणि थक्क करा- हवं होतं ना तुला, बघ तुझ्या खिशात!”

काउंटरवरून पुढे वाकून दुकानदाराने जिपच्या खिशातून ते खोकं बाहेर काढलं. ते काढताना त्याचं शरीर एकूण भलतंच लांबलचक झालेलं दिसलं! मग त्याने ‘कागद’ असं म्हणून हॅटमधून कागद बाहेर काढला, त्याचं तोंड हे जणू दोरीचं रीळ ठेवायची डबी.. त्यातून हवी तेवढी दोरी घेऊन त्याने दातानेच ती तोडली आणि खोकं छान बांधून टाकलं. ते रीळ नंतर गिळलं की काय माहित नाही. एका बाहुलीच्या नाकाशी धरून मेणबत्ती पेटवली, त्यात आपलं लाखेसारखं लाल लाल झालेलं बोट धरलं, आणि ते खोक्यावर ठेवून खोकं सीलबंद केलं!

जिपला हवी असणारी रडकी बाहुली आणि

अदृश्य होणारं अंडं माझ्या खिशातून निघालं. जिप काही बोलला नाही, तरी त्याच्या भावभावनांचा खेळ त्याच्या चेहऱ्यावर अगदी स्पष्ट दिसत होता.

तेवढ्यात मला माझ्या हॅटमध्ये काहीतरी हालचाल जाणवली. मी दचकून हॅट काढली तर एक बावरलेलं कबूतर भुरकन बाहेर उडालं आणि एका खोक्यात जाऊन बसलं.

“वेंधळंच आहे!” असं म्हणत दुकानदाराने माझी हॅट हलवली आणि दोनतीन अंडी, एक मोठी काचेची गोटी, घड्याळ, सहासात अदृश्य होणारी अंडी आणि ढीगभर रंगीत कागद बाहेर काढला. “तुम्हांलाच म्हणतोय असं नाही हं, सर, सगळ्याच गिन्हाइकांचं पाहिलं, काय काय बरोबर घेऊन फिरत असतात लोक!”

बोलता बोलता तो कागदाच्या वाढत्या ढीगामागे दिसेनासा झाला.

“बरं, झालं का आता, माझी हॅट द्या परत. आणि किती बिल झालं?” मी विचारलं, पण पलीकडून काहीच उत्तर येईना. आम्ही शेवटी काउंटरच्या मागे जाऊन पाहतो, तो कोणीच नाही! आमची जादूच्या आरशांमधली वेडीवाकडी प्रतिबिंबं आणि जमिनीवर

पडलेली माझी हॅट! एक ससा त्यातून उडी मारून बाहेर आला आणि पळून गेला.

“बाबा, मला हे दुकान खूपखूप आवडलं!” जिप हळूच म्हणाला.

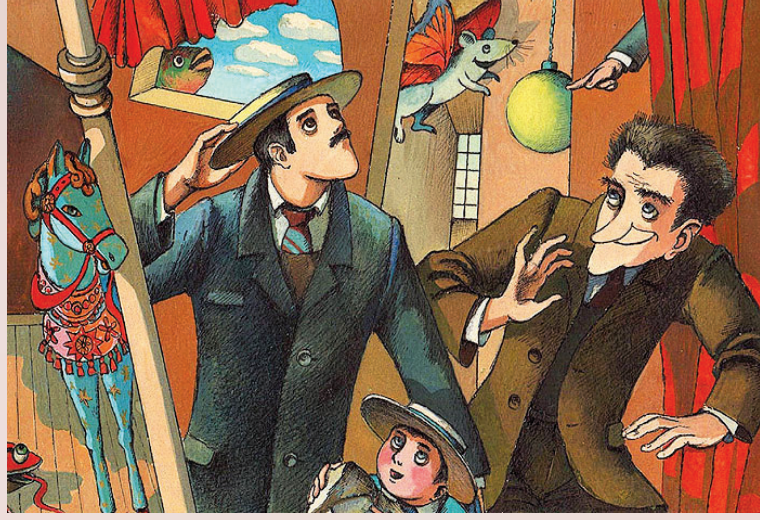
जिपचं सगळं लक्ष त्या सशाकडे होतं, त्यामुळे काउंटर अचानक लांब होऊन आमचा दारातून बाहेर जायचा रस्ताच बंद झालाय, हे त्याला दिसलं नाही, पण मला दिसलं आणि माझ्या मनात शंकेची पाल चुकचुकली.

“सशा, सशा, जादू कर,” जिप म्हणाला. अचानक तिथे आधी नसलेलं एक दार आलं, त्या दारातून ससा पळून गेला आणि दुकानदार थोडासा हसत बाहेर आला. त्याच्या चेहऱ्यावर थोडे मिस्कल आणि थोडे मला आव्हान देणारे भाव होते.

“चला तुम्हांला आमची शोरूम दाखवतो,” तो म्हणाला. “इथल्या एकूण एक वस्तू अगदी अस्सल जादुई आहेत बरं, हातचलाखी नाही. शंभर टक्के खरी जादू!.. अरे, हे काय!” बोलता बोलता त्याने माझ्या कोटाच्या बाहीवर चिकटून बसलेलं काहीतरी त्याच्या शेषटीला धरून ओढून काढलं; एक छोटासा फिस्कारणारा, ओचकारणारा, चावरा, तडफड करणारा लाल सैतान! दुकानदाराने एखाद्या उंदराला फेकावं तसं त्याला काउंटरच्या मागे फेकून दिलं. रबरीच असावा तो, पण तरी क्षणभर मला...! सुदैवाने जिपने हे काही पाहिलं नाही. मी जिपकडे पाहत दुकानदाराला हळू आवाजात विचारलं, “असल्या आणखी काही गोष्टी नाहीत ना इथे तुमच्याकडे?”

“हे काही आमचं नाहीये!” दुकानदार पण हळू आवाजातच म्हणाला. “तुमच्याच बरोबर आलं असेल! स्वतःच्या नकळत काय काय बरोबर घेऊन फिरत असतात लोक!”

जिप तर तिथली एकेक जादूची वस्तू बघताना अगदी रंगून गेला होता. दुकानदार त्यांचं वर्णन करत

असताना त्याने माझं बोट सोडून त्या दुकानदाराचं बोट घट्ट धरलं. ते दोघं पुढे आणि मी मागे असे आम्ही शोरूममध्ये आत आत चाललो. त्या हातचलाखी करणाऱ्या माणसावर मी आता बारीक लक्ष ठेवून होतो. आत ती जागा बरीच मोठी होती. जादूगार स्टेजवर वापरतात तसे स्टँड इकडेतिकडे पडले होते. खांब, कमानी, त्यातून दुसऱ्या विभागांकडे वळणारे रस्ते, न बोलता तुमच्याकडे टक लावून बघणारे साहाय्यक, गोंधळात टाकणारे आरसे नि पडदे. आम्ही कुठून आत शिरलो होतो, तेच आता माझ्या लक्षात येईना.

जिप मात्र मजेत होता. जादूने चालणारी आगगाडी, पेटीचे झाकण उघडताना जादूचा शब्द म्हटला, की जिवंत होणारे खेळातले सैनिक ... तो शब्द मला नीट ऐकू आला नाही, पण जिपला तो लगेच कळला. दुकानदाराने ती पेटी हवेत उंच धरून हलवताच ती लगेच जिपचं नाव, पत्ता घालून पॅक होऊन आली.

“सांगतो काय, सगळी खरी जादू आहे आमच्याकडे!” दुकानदार मला हसून म्हणाला. “जरा जास्तच होतीये ही खरी जादू!” मी म्हणालो.

दुकानदार जिपला एकेका वस्तूची जादू दाखवत, शिकवत होता आणि जिपलाही ती अगदी लगेच जमत होती. मला मात्र ती जागा आता फारच विचित्र वाटायला लागली होती. आपलं लक्ष नसताना भिंती, जमीन, छत, खुर्च्या हळूच वेड्यावाकड्या हलताहेत आणि वाकुल्या दाखवताहेत असं मला वाटायला लागलं. आणि एका कोपऱ्यातले ते विचित्र मुखवटे !! एका खांबाला टेकून उभा असलेला एक साहाय्यक तर स्वतःच्या चेहऱ्याचा एकेक अवयव ओढून काहीतरी विदूषक प्रकार करत होता. स्वतःचं नाक दोरीसारखं लांब खेचून त्याने गळ टाकावा तसं लांब टाकून दिलं ! जिपला

मात्र असलं विचित्र काही जाणवत नसावं.

“बाबा, बघ हं, लपंडाव !” तो मध्येच माझ्याकडे पाहून म्हणाला. मी काही बोलायच्या आत दुकानदाराने एक मोठा रिकामा ड्रम जिपवर पालथा घातला.

“थांबवा हे ताबडतोब ! घाबरेल ना तो. उचला तो ड्रम !!” मी ओरडलो.

न बोलता दुकानदाराने ड्रम उचलला. आणि काय, खाली कोणीच नव्हतं ! कोणीतरी माझं हृदय धरून पिळवटावं असं मला झालं !

“बास झाला हा मूर्खपणा ! माझा मुलगा कुठाय ?” मी ओरडलो.

“सांगितलं ना, ही खरीखुरी जादू आहे, फसवाफसवी नाही.”

मी दुकानदाराच्या अंगावर धावूनच गेलो, तो निसटला आणि माझी उडी पडली, ती अंधारात थड ! मी अचानक बाहेर रस्त्यावर आलो होतो, आणि माझ्या शेजारीच थोडा गोंधळलेला जिप हातात चार खोकी घेऊन उभा होता ! मी दिसल्यावर त्याने

माझं बोट घट्ट धरलं. मी मागे वळून पाहतो, तर आता दुकानाचा कुठे मागमूस दिसेना.

आम्ही परत येत असताना जिप म्हणाला, “मस्त होतं ना ते दुकान, बाबा ?”

“हं, पण छोट्या मुलांनी रोजरोज नाही जायचं तिकडे.”

घरी येऊन आम्ही खोकी उघडून पाहिली तेव्हा मला जरा हायसं वाटलं. ते सैनिक आणि इतर चांगल्यापैकी खेळणी होती त्यांत, पण आपली नेहमीसारखी. त्यात काही जादूबिदू दिसली नाही.

एक खरंखुरं छानदार मांजराचं पिल्लूही होतं एका खोक्यात.

बरेच दिवस, जवळजवळ सहा महिने गेले. काही विशेष घडलं नाही. एक दिवस मी जरा सावधपणे, आडवळणाने जिपला विचारलं, “काय रे, तुझे हे सैनिक जिवंत झाले, तर आवडेल का तुला ?”

“त्यांच्या पेटेचं झाकण उघडताना मी जादूचा शब्द म्हटला ना, की होतातच ते जिवंत, म्हणून तर मला आवडतात !”

मला आश्चर्य वाटलंय असं मी दाखवलं नाही. पण त्यानंतर मी अधूनमधून जिप खेळत असताना डोकावून पाहत असतो. अजून तरी मला काही कधी जादू होताना दिसली नाही. खरं काय ते ठरवणं मोठं अवघड आहे !

राहता राहिला प्रश्न पैशाचा, मला तर उधारी बिलकुल आवडत नाही, पण पैसे घ्यायचे किती, कुणाला आणि कसे ? त्या लोकांना जिपचा पत्ता तर माहीत आहे, मी मनाशी म्हणतो. आता त्यांनी बिल कधी पाठवायचं, हे मी त्यांच्यावरच सोपवलं आहे.

-धनवंती हर्डीकर

dhanavanti@gmail.com

(शिक्षणतज्ज्ञ)

(कथेतील चित्रं इंटरनेटवरून साभार)

कल्पकला

आंब्याच्या पेटीची गाडी

उन्हाळ्यात फळांच्या राजाचं, आंब्याचं स्वागत घरोघरी होतं. या वर्षी जर आंब्याची पेटी आणलीत, तर त्यातले आंबे संपल्यावर तिच्यापासून अशी मस्त गाडी तयार करा, ज्यात खेळणी, पुस्तकं, मासिकं, वर्तमानपत्र, शोभेचं झाड असं काहीही ठेवू शकाल.

साहित्य- रिकामी आंब्याची पेटी, अॅक्रेलिक कलर्स, रंगीत लोकर, कार्डबोर्ड, वाया गेलेल्या सीडी, एम-सील, वार्निश, सजावटीसाठी स्टीकर्स वगैरे साहित्य.

कृती- आंब्याची रिकामी पेटी कपड्याने स्वच्छ करून घ्या. अॅक्रेलिक रंगांनी तिला रंगवून घ्या. रंग सुकल्यावर सर्व बाजूने वार्निश लावा. एक दिवस संपूर्णपणे वाळल्यावर दुसऱ्या दिवशी तिच्या चारही बाजूंनी फोटोत दाखविल्याप्रमाणे रंगीत लोकर गुंडाळून घ्या. आता निकामी सीडीच्या आकाराचे आठ कार्डबोर्डचे गोल कापा. गाडीच्या प्रत्येक चाकासाठी, प्रत्येकी दोन कार्डबोर्डचे गोल एकमेकांना चिकटवून त्याच्या दोन्ही बाहेरील बाजूंना

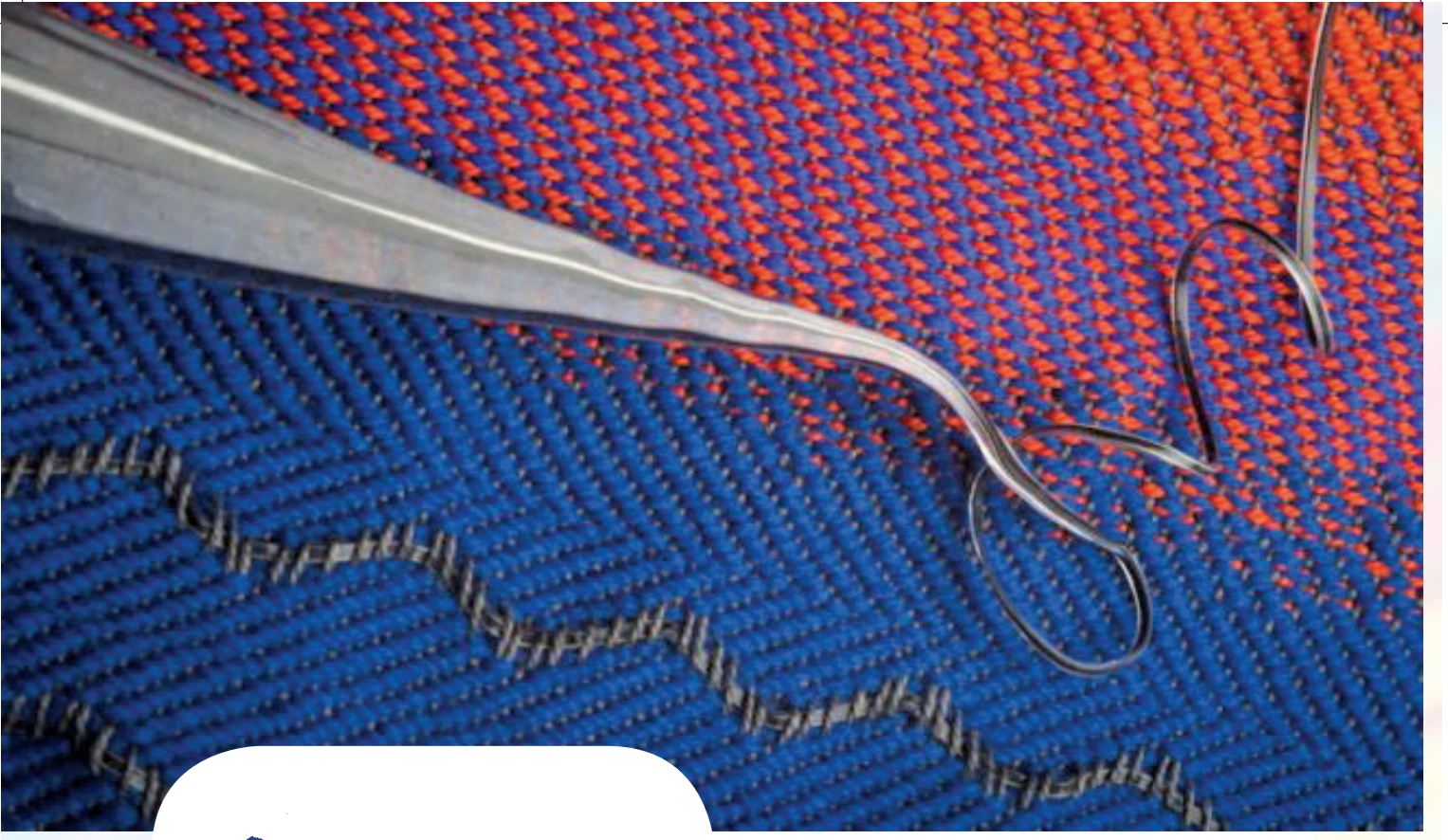

प्रत्येकी एक अशी सीडी चिकटवा. यामुळे आपल्या गाडीची चाकं मजबूत होतील आणि या गाडीचं वजन पेलू शकतील. सीडीच्या वर गोल कागद चिकटवून त्यावर पुन्हा लोकर गुंडाळा. अशा प्रकारे चार चाकं बनवून झाल्यावर, एम-सीलने ही चाकं पेटीला चिकटवा. (यासाठी घरातल्या मोठ्या माणसांची मदत जरूर घ्या.)

दुसऱ्या दिवशी, तुमच्याकडे असलेल्या सजावटीच्या साहित्याने या तयार झालेल्या गाडीला सजवा.

-स्वरूपा वक्नाली

swarupamv@gmail.com

‘ऐकणारे, कपडे’

लवकरच ‘ऐकणारे’ कपडे वापरात येणार आहेत. म्हणजे आपल्या आसपासची पानांची सळसळ, पक्ष्यांचा किलबिलाट आणि हॉर्नचा आवाजही या कपड्यांद्वारे स्पष्टपणे ऐकता येईल... हा नवीन शोध अफलातून आहे!

‘कपड्यांनाही कान असतात!’ अशी नवी म्हण प्रचलित झाल्यास आश्चर्य वाटायला नको, कारण लवकरच ‘ऐकणारे’ कपडे वापरात येणार आहेत. असे कपडे शिवण्यासाठी, अमेरिकेतल्या मॅसेच्युसेट्स इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजी (MIT) या संस्थेतील वाई यान आणि त्यांच्या इतर सहकाऱ्यांनी एका वैशिष्ट्यपूर्ण कापडाची निर्मिती

केली आहे. वाई यान आणि त्यांच्या सहकाऱ्यांनी, दाबाद्वारे निर्माण होणाऱ्या विद्युत्प्रवाहाचा (Electric Current) वापर केला आहे. हे संशोधन ‘नेचर’ या शोधपत्रिकेत नुकतंच प्रसिद्ध झालं आहे.

जेव्हा एखादा आवाज निर्माण होतो, तेव्हा तो हवेतील कंपनांद्वारे (Vibrations) दुसऱ्या

ठिकाणापर्यंत पोचवला जातो. ही कंपनी आपल्या कानाच्या पडद्यावर आदळतात व तेथील दाबात बदल होतो. या बदलांचं कानातल्या कर्णशंकू (Cochlea) या अवयवाद्वारे विद्युत-संदेशांत (Electric messages) रूपांतर केलं जातं. त्यानंतर हे विद्युत-संदेश मज्जापेशींद्वारे (Neurons) मेंदूपर्यंत पोचवले जातात आणि मेंदूला कानावर पडलेल्या आवाजाचं ज्ञान होतं.

वाई यान यांनी तयार केलेलं कापड अशाच प्रकारच्या क्रियांवर आधारलेलं आहे. म्हणजे समजा आपण या कापडाचा ड्रेस घातलाय आणि कानाला हेडफोन लावून घराच्या आवारात उभे आहोत... इतक्यात जवळ आलेल्या चिडक्या कुत्र्याकडे किंवा चुकचुक करत जाणाऱ्या उंदराकडे आपले लक्ष नाहीये, तरी आपल्या ड्रेसला ते समजेल व तो आपल्याला सावध करेल. आहे की नाही कमाल?

हे कापड तयार करण्यासाठी सुती धागा आणि पॅरा-अमाइड नावाच्या पॉलिमरचा कृत्रिम धागा, या दोहोंचा वापर केला आहे. हे दोन धागे एकमेकांशी काटकोन (Right Angle) करतील, अशा स्वरूपात हे कापड विणलं आहे. या विशिष्ट धाग्यांमुळे आणि त्यांच्या विशिष्ट रचनेमुळे या कापडाला, कानाच्या पडद्याच्या गुणधर्मांसारखे गुणधर्म प्राप्त होतात. त्यामुळे आपला स्पीकर फोन जसे आजूबाजूचे आवाज टिपतो, तसेच हे कापडही आवाज टिपेल.

याच कापडात, दाब दिल्यावर विद्युत्प्रवाह निर्माण करणारा धागा वापरला आहे. हा धागा चार थरांनी मिळून तयार झाला आहे. यातला एक थर हा कार्बनयुक्त पॉलिएथिलिनपासून बनलेला आहे. या थरामुळे हा धागा कापडात विणता येतो. दुसरा थर हा, पॉलिव्हायनिलिडिन फ्लुओरोइडपासून तयार केलेलं एक मिश्र-पॉलिमर आणि बेरिअम टायटनेटचे अतिसूक्ष्म कण, यांच्या मिश्रणाचा आहे.

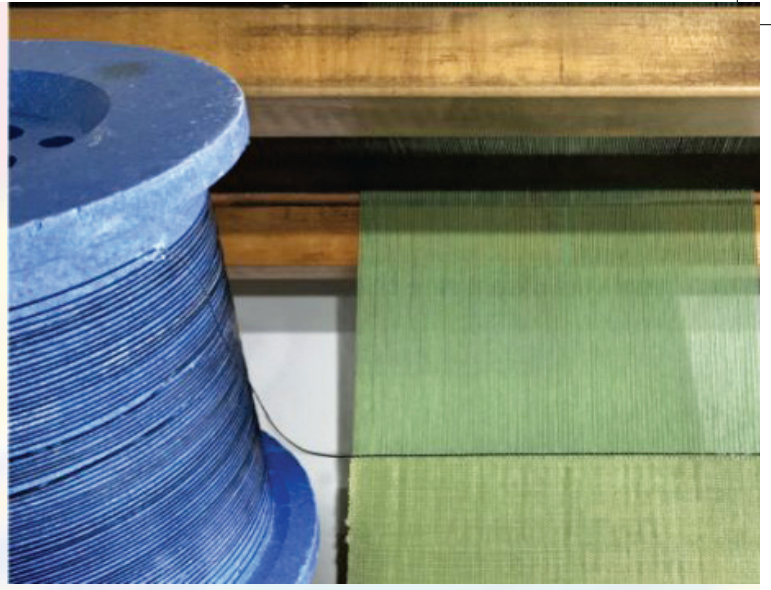

Image Credit : Wei Yan/Nature

या थरावर दाब निर्माण झाला की विद्युत्प्रवाह निर्माण होतो.

या धाग्यातला तिसरा थर हा वीज वाहून नेऊ शकतो, कारण तो तांब्यापासून तयार केला आहे. चौथा थर हा स्टायरीन या रसायनापासून बनवलेल्या एका पॉलिमरचा असून, तो या तीनही थरांभोवतीचं आवरण म्हणून वापरला आहे. हा धागा आपल्या केसाच्या फार तर दहापट जाड असेल. फक्त दहा सेंटीमीटर लांबीचा असा धागा म्हणजे धाग्याचा छोटा तुकडा एका ड्रेसला पुरेसा ठरतो.

जेव्हा ध्वनिलहरींमुळे हवेत कंपन निर्माण होतात, तेव्हा प्रथम पॅरा-अमाइड व सुती धाग्यांपासून बनलेलं हे कापड, ही कंपनी टिपून घेतं. त्यानंतर ही कंपनी याच धाग्यांद्वारे, चार थरांच्या धाग्यापर्यंत पोचतात. ही कंपनी नंतर, या धाग्यातल्या बाहेरच्या म्हणजे रबरासारख्या थराद्वारे, दाबाद्वारे विद्युत्प्रवाह निर्माण करणाऱ्या थरापर्यंत पोचतात व त्यातून विद्युत्प्रवाहाची निर्मिती होते. हा विद्युत्प्रवाह तांब्याच्या थराद्वारे छोट्या ध्वनिक्लेपकासारख्या साधनाकडे पाठवला जातो व त्याचं रूपांतर पुन्हा आवाजात होतं. हा कपडा तीव्र, तसंच अगदी बारीक आवाजही टिपू शकतो. त्यामुळे, पानांची सळसळ, पक्ष्यांचा किलबिलाटही

या कपड्यांद्वारे स्पष्टपणे ऐकता येतो. म्हणजे आपण रानात फिरायला गेलो असताना आसपासच्या सर्व हालचाली ऐकताना हे कपडे फारच उपयोगी ठरतील. ट्रॅफिकमधून चालतानाही ते आपल्याला वाहन जवळ आल्याचा इशारा देतील. हे कापड सहज धुताही येतं.

या कापडाचा वैद्यकीय निदानांसाठी उपयोग होण्याची खात्री या संशोधकांना वाटते आहे. कारण, अगदी श्वासोच्छ्वासापासून ते शरीरात रक्त वाहताना होणाऱ्या आवाजापर्यंत या कपड्यांद्वारे रुग्णाच्या हृदयाचे ठोके (Heart-beats) ऐकता येतीलच, परंतु प्रसूतितज्ज्ञांना आईच्या पोटातल्या बाळाच्या हृदयाचे ठोकेही ऐकता येतील.

आणखी एक महत्त्वाची गोष्ट; हे कापड त्याच्यापर्यंत पोचलेला आवाज हा नक्की कोणत्या दिशेनं आला, तेही ओळखू शकतं. ज्यांना नीट ऐकू येत नाही अशांसाठी, या कापडापासून शिवलेला ड्रेस हा श्रवणयंत्र म्हणून उपयुक्त ठरणार आहे.

या कापडाचा प्रत्यक्ष वापर सुरू होण्यासाठी अर्थातच अजून काही काळ जावा लागेल. कारण त्यात काही सुधारणांची गरज आहे. मग 'कान' असणारं हे कापड खऱ्या अर्थाने 'स्मार्ट' ठरेल!

–राजीव चिटणीस

science@vidnyanmarg.net.in

(वैज्ञानिक व विज्ञान-लेखक)

दागिने ठेवायला स्टॅण्ड

साहित्य- आइसक्रीम खाऊन मागे उरलेल्या काड्या, पेन्सिलचा रिकामा खोका, मिठाईचा रिकामा खोका, सजावटीचे सामान, इत्यादी.

कृती- पेन्सिलचा रिकामा खोका हा मिठाईच्या खोक्याला मधोमध चिकटवा. फोटोत दाखविल्याप्रमाणे जोडणी करा. छान सजवा.

रोजचे कानातले, माळ, बांगड्या इत्यादी या स्टॅण्डमध्ये छान अडकवून ठेवा.

–प्रियांका बर्डे

nandadeep.teacher1985@gmail.com

चंद्रकोर- परकीय भाषेतील, विशेषतः इंग्रजीतील काही शब्द, नावे लिहिताना चंद्रकोर (ँ) या खुणेचा आपण स्वीकार केला आहे; जसे अँपल. आता खालील शब्दांच्या कोणत्या अक्षरावर ही खूण घाल बरे ?

१	आटोमटिक	
२	कालनी	
३	कापी	
४	क्राप	
५	बायालाजी	
६	डेमोक्रेटिक	
७	डायनस्टी	
८	एम्प्लाय	
९	एक्झामिनेशन	
१०	एक्झास्ट	
११	फन्टस्टिक	
१२	हास्पिटलिटी	
१३	ह्युमनिटेरिअन	
१४	इम्पक्ट	
१५	मथमेटिक्स	
१६	अपार्चुनिटी	

१७	पथालाजी	
१८	पायनपल	
१९	प्रोग्रम	
२०	ओव्हराल	
२१	राकेट	
२२	स्क्रच	
२३	शबी	
२४	युनिफार्म	
२५	व्होकब्युलरी	
२६	झोडिअक	
२७	नायलान	
२८	सम्पल	
२९	अक्ट्रेस	
३०	कान्टेस्ट	

-प्रतिभा गोपुजकर | (ज्येष्ठ लेखिका)
gopujkars@hotmail.com

चपखलची उत्तरे पान क्रमांक- ४५वर

अन्वय शाळेतून घरी आला आणि कपडेबिपडे बदलायच्या आधीच कॉटवर चढून उड्या मारू लागला. मान फिरवून आणि हात पसरून उड्या मारू लागला.

पडद्याला हळूच हात पुसत आजी मंत्र म्हणू लागली, “अरे अन्वू, आत्ताच्या आत्ता उड्या बंद. आधी कपडे बदल. हात पाय धू. जेवायला चल.”

आज्जोंकडे पाहात अन्वय म्हणाला, “मी मांजरउड्यांची प्रॅक्टीस करतोय.”

“आँऽऽ? मला बेडूकउड्या माहीत आहेत. पण हा मांजरउड्या काय प्रकार आहे?”

अन्वयने काही बोलण्याआधीच आजीने डोळे मोठे केले आणि अन्वय आवरायला पळाला.

जेवण झाल्यावर अन्वय म्हणाला, “आज आमच्या शाळेत सिनेमा दाखवला.”

“कुठला? मांजरउड्यांचा का?”

“ओऽऽह आज्जो तुम्हांला कसं कळलं?”

“मघाशी मी त्याचा ट्रेलर पाहिला..” हे ऐकताच अन्वय रागावणारच होता. इतक्यात आजीने विचारलं, “अरे कुठला सिनेमा? काय होतं काय त्यात, ते तर सांग.”

“एका शूर मांजराची गोष्ट होती ती. तिचं नाव ग्रिमा.”

मांजरउड्या

मांजराच्या
गुरगुरण्याची नक्कल
तुम्ही करत असाल,
पण त्याच्या उडीची
नका हं करू!... वाचा
ही धमाल गोष्ट!

चित्र- गिरीश सहस्रबुद्धे

“घरातली मोठी माणसं कामावर गेल्यावर ग्रिमा घरातली लहान मुलं तर सांभाळायचीच, पण घराची राखण पण करायची.”

“एकदा चोर येतो. ग्रिमा चोराला सळो की पळो करून सोडते. चोर पळत गच्चीवर जातो. तिथून पाण्याच्या टाकीवर चढतो. ग्रिमा त्याचा पाठलाग करत तिथपर्यंत जाते. ग्रिमा त्याच्यावर हल्ला करते.”

“चोर आणि ग्रिमा टाकीवरून खाली पडतात. चोराचा पाय मोडतो. त्याला उठताही येत नाही. मात्र ग्रिमाला काहीही होत नाही. तेव्हा आमच्या ताई म्हणाल्या की, मांजर कितीही उंचीवरून खाली पडलं तरी ते आपल्या पायावरच अलगद खाली उतरतं. त्याला अजिबात इजा होत नाही.”

“असं का हो आज्जो?”

“याची दोन महत्त्वाची कारणं आहेत. एक म्हणजे मांजराच्या शरीराची रचना आणि दुसरं म्हणजे मांजराला कळलेली ट्रिक.”

“मांजराला हवेत असताना जर ते पाठीवर असेल तर ते हवेतल्या हवेत गिरकी घेऊन डोकं वर आणि पाय खाली करू शकतं..” असं आजीने म्हणताच अन्वयने विचारलं, “पण त्याला कसं कळतं ‘वर आणि खाली?’ आणि गिरकी कशी काय घेतो?”

“मांजराला हवेत असताना ‘वर आणि खाली’ याचं बरोबर भान असतं, हे अनेक प्रयोगांतून सिद्ध झालेलं आहे. आता प्रश्न राहिला हवेत गिरकी घेण्याचा.”

आज्जो सांगू लागले, “हवेत गिरकी घेतल्यानंतर एकदा का ते जमिनीकडे येऊ लागलं की आपले चारही पाय पसरून आणि शेपटी फेंदारून ते आपला ‘मोमेंट ऑफ इनर्शिया’ बदलू शकतं..”

“आज्जो, मला समजेल असं सांगा ना. मला काहीच कळलं नाही. ते आपले चारही पाय का पसरतं?”

“ओके. तुला समजेल अशी गंमत सांगतो. परवा आपण टीव्हीवर रशियन बॅले पाहिला. तुला आठवंतं का?..”

“होऽऽ. पण त्यात तर एक स्वतःभोवती गिरक्या घेत नाचणारी नर्तकी होती. त्यात कुठे मांजर होतं?”

“अरे ऐक तर. स्वतःभोवती गिरक्या घेणारी नर्तकी आपले हात आवळून घेत आपल्या गिरक्यांचा वेग वाढवते आणि आपले हात पसरून गिरक्यांचा वेग कमी करते. तेव्हा तीही आपल्या मोमेंट ऑफ इनर्शियामध्ये बदल करत असते.”

“आज्जोऽऽ, मला अजून पण नीटसं नाही कळलं..”

“बरं मी सांगते.” पदर खोचत आजी सांगू लागली, “नर्तकी हात पसरून मोमेंट ऑफ इनर्शिया वाढवते आणि वेग कमी होतो.”

“आता कळलं. त्याचप्रमाणे नर्तकी हात आवळून घेत मोमेंट ऑफ इनर्शिया कमी करते आणि वेग वाढतो.”

“शाबास.”

“ही गोष्ट मांजराला अगदी सहजसाध्य होते. किंबहुना हे कसं करायचं याचं उपजत ज्ञानच त्याला असतं. त्यामुळे मांजर हवेतून जमिनीजवळ येताना त्याचा खाली येण्याचा वेग कमालीचा कमी झालेला असतो. त्यामुळे ते अगदी अलगद जमिनीवर उतरतं.”

“म्हणूनच चोराचा पाय मोडला तरी ग्रिमाचे पाय टकाटक.”

‘मांजराच्या गुरगुरण्याची अवश्य नक्कल करा, पण त्याच्या उडीची नकोच नको’ ही चिनी म्हण लक्षात ठेवा.

—राजीव तांबे

rajcopper@gmail.com

(प्रसिद्ध बालसाहित्यिक)

सानिया भालेराव

किशोरवय हे वेगवेगळ्या पातळ्यांवर आपल्यात बदल घडवणारं असतं. तेव्हा आलेले अनुभव, आजूबाजूला असलेलं वातावरण हे सगळंच, एक व्यक्ती म्हणून आपल्याला घडवत असतं. उमलत्या वयातल्या अनुभवांना समंजसपणे हाताळलं गेलं, तर त्यातून एक समजूतदार, आनंदी आणि आयुष्य भरभरून जगणारं व्यक्तिमत्त्व घडू शकतं. किशोरवयातल्या अशाच अनवट अनुभवांबद्दल सांगतेय VIT विद्यापीठातून बायो टेक्नॉलॉजीमध्ये M.Tech. असणारी, सध्या नाशिकच्या MET's Institute of Pharmacy मध्ये कार्यरत असणारी, उर्दू शेरेशायरी पासून ते आयुष्यातल्या अनुभवांपर्यंत वेगवेगळ्या विषयांवर सातत्याने लिहिणारी, चित्रपटांची प्रचंड चाहती असणारी, अभ्यासू, उत्तम वाचक आणि एक मस्त माणूस असणारी सानिया भालेराव.

मी मूळची औरंगाबादची. पाचवी-सहावीत असताना मी 'अनंत विद्यामंदिर' या शाळेत होते. माझ्या आजोबांच्या म्हणजे सुप्रसिद्ध पत्रकार-संपादक अनंत भालेराव यांच्या नावाने असलेली ही शाळा माझ्या आईच्या कल्पनेतून साकारली होती. आमची शाळा प्रायोगिक होती. तिथे छान सुरक्षित आणि उबदार वातावरण असायचं. शाळेत विज्ञान फार छान पद्धतीने शिकवलं जायचं. आमची प्रयोगवही सुद्धा इंटरेस्टिंग असायची. त्यात आम्ही काय काय प्रयोग केले ते; मी हे केलं, मी ते केलं, अशा पद्धतीने लिहायचो. आमच्या शाळेत प्रॅक्टिकल शिक्षण खूप असायचं, त्यामुळे सगळेच विषय माझे

आवडते होते. शास्त्रीय संगीत मात्र शिकायला मला कधीच आवडलं नाही. मी चौथीत असताना आमच्या शाळेत अतुल दिवे सर आले आणि आम्ही गाण्याच्या वेगवेगळ्या स्पर्धांना जायला लागलो. तो बदल खूप छान होता.

सातवीत असताना माझी शाळा बदलली. 'शारदा मंदिर कन्या प्रशाले'त मी प्रवेश घेतला. सातवी-आठवीत आपल्या शरीरात बरेच बदल व्हायला लागतात. माझ्या आधीच्या शाळेतलं वातावरण

सानिया आजी आजोबांबरोबर मस्ती करताना

खूप मोकळं आणि सुरक्षित होतं. शिवाय मी जिथे राहायचे त्या सन्मित्र कॉलनीत मला खूप मित्र-मैत्रीणी होत्या, पण मी मित्रांमध्ये जास्त रमायचे. त्यामुळे एखादा मुलगा आपल्याला आवडतो म्हणजे नेमकं काय होतं, मुलांकडे बघावं असं वाटू शकतं, वगैरे गोष्टींची मला कल्पनाच नव्हती! माझी नवीन शाळा ही फक्त मुलींची शाळा होती. आमच्या शाळेच्या समोरच 'सरस्वती भुवन' ही मुलांची शाळा होती. आमच्या शाळेतल्या मुली डबा खायच्या निमित्ताने गच्चीवर जायच्या आणि तिथून समोरच्या शाळेतल्या मुलांकडे बघत राहायच्या! माझ्यासाठी हे सगळं खूपच नवं होतं. कारण माझ्या

सन्मित्रमधल्या मित्रांबरोबर मी कायम लगेरी, क्रिकेट, टायर फिरवणं, पतंग उडवणं, मांजा तयार करणं असे खेळ खेळत असे.

मी एकदमच 'टॉम बॉय' होते. त्यामुळे सगळ्यांना मी मुलगाच वाटायचे. मला आठवतंय, एकदा मी सहावीत असताना फ्रॉक घालून खेळायला गेले होते, तेव्हा माझ्या एका मित्राचा मित्र म्हणाला की, "मुलगा असून तू फ्रॉक का घातलायस!" त्यामुळे मुलींना मुलं आवडतात वगैरे गोष्टी तेव्हा माझ्यासाठी फारच नवीन होत्या! इतरांना जे वाटतं ते मला का वाटत नाही, असा प्रश्न मला त्या काळात नेहमी पडायचा. शेवटी नववीत असताना मला एक मुलगा आवडायला लागला आणि आपण मुलगीच आहोत याची जाणीव झाली!

माझ्या बाबाला चित्रपटांची अतिशय आवड आहे. माझ्या लहानपणी बाबाचं चित्रपटांविषयीचं एक सदरही होतं. मला वेगवेगळे सिनेमे बघता यावेत, म्हणून बाबा नेहमी VCR आणायचा. सिनेमांची आवड बाबामुळेच माझ्यात निर्माण झाली. मी अक्षरशः सिनेमे जगते! एक प्रकारे सिनेमाशी संबंधित असलेलं, पण जरा वेगळे एक-दोन प्रसंग आठवतायत. मी आठवी-नववीत असतानाची गोष्ट आहे. आमचा 'सन्मित्र' कॉलनीतला सगळा ग्रुप सायकलवरून थिएटरमध्ये जाऊन सिनेमा बघायचा. कॉलनीतले माझे सगळेच मित्र चांगले होते, आई-बाबांना माहिती होते त्यामुळे आई-बाबा सिनेमा बघायला पाठवायचे. काही थिएटर्समध्ये व्हाईट सिनेमे लागायचे, पण इंग्लिश डब केलेले सिनेमेही लागायचे. ते सिनेमे पाहायला येणारे लोकही बऱ्याचदा व्हाईट प्रवृत्तीचे असायचे. मी मुलगा असल्यासारखीच बिनधास्त वागायचे. एकदा आम्ही सगळे सिनेमाला गेलो असताना तिथल्या गर्दीत एका माणसाने माझे स्तन दाबले. या प्रकाराने मला फार विचित्र वाटलं, घाण वाटलं.

मध्यंतरानंतर मी खूप रडले. घरी येऊन आईला, आजीला सगळं सांगितलं. माझी आजी नर्स होती. त्यामुळे आजीने मला आपलं शरीर, त्यात होणारे बदल वगैरे सगळं खूप छान समजावून सांगितलं. तो माझ्या आयुष्यातला 'टर्निंग पॉईंट' होता, असं म्हणावं लागेल. कारण जर तेव्हा आजीने सगळं नीट सांगितलं नसतं तर त्या घटनेचे खूप वाईट ठसे माझ्या मनावर आयुष्यभर राहिले असते! त्या नंतर एकदा गुलमंडी भागात एका माणसाने तसंच केल्यावर आईने "त्या मुलाच्या कानाखाली मार" असं सांगितलं आणि स्वतःसुद्धा माझ्याबरोबर आली. या घटनांमुळे या बाबतीत मी खूपच कणखर झाले.

औरंगाबादच्या 'पूर्णानंद'मध्ये सामोसा फार छान मिळायचा. आई मला पॉकेटमनी म्हणून काही पैसे द्यायची. पण घरून नेलेला डबा टाकून देऊन सामोसा खाणं वगैरे प्रकार मी कधीच केले नाहीत! मला सामोसा खायचा असेल तेव्हा आईला 'डबा देऊ नको' असं रीतसर सांगून मी सामोसा खायचे. इतकी सिन्सियर मुलगी होते मी!

आमच्या शाळेत हुशार मुलांची एक मेरिट बॅच असायची. मी त्या बॅचमध्ये होते. तिथे आमच्याकडून विशिष्ट प्रकारे निबंधाची तयारी करून घ्यायचे. नववीत असताना एकदा आम्हांला कोकिळेवर निबंध लिहायला सांगितला होता. माझ्या आजोबांकडे कुसुमाग्रजांचं एक पुस्तक होतं. त्यात त्यांची एक अगदी वेगळी, फारशी प्रसिद्ध नसलेली अशी कोकिळेवरची कविता होती. मी त्या कवितेच्या ओळींनी शेवट करत छान निबंध लिहिला, पण तो शाळेच्या ठरावीक साच्यात बसणारा नव्हता. त्यामुळे बाईंनी मला बोलावून "काय निबंध लिहिला आहेस?" असं म्हणत दहापैकी चारच मार्क दिले! तेव्हा अण्णांचे (आजोबांचे) एक मित्र आमच्या घरी आले होते. त्यांनी तो निबंध वाचला आणि खूप कौतुक केलं. तेव्हा माझ्या लक्षात आलं, की

सानिया आई-बाबा आणि मुलीसोबत

आपल्याला मिळणारे मार्क आणि आपल्याकडे असणारं ज्ञान याचा फारसा संबंध नसतो! म्हणजे मला एखाद्या विषयात मार्क जरी कमी पडले तरी त्या विषयात माझं ज्ञान किती आहे हे ते मार्क ठरवू शकत नाहीत, हे मला त्या प्रसंगामुळे लहान वयातच कळलं.

आठवीत माझ्या मनात गणिताची खूप भीती निर्माण झाली होती. १०० पैकी ३५ मार्क मिळाल्यामुळे वर्गात सगळ्यांसमोर मला उभं केलं होतं! त्यामुळे मला इतकी लाज वाटली, की मी पुढे गणित विषयच सोडला! तेव्हाचे शिक्षक मला आवडले नव्हते, म्हणून मला गणित विषय आवडला नाही, पण पुढे मग गणिताची भीती मनातून गेली.

आमच्या घरी खूप मोकळं वातावरण होतं. आईने 'जे. जे. स्कूल ऑफ आर्ट' मधून फाईन आर्टचं शिक्षण घेतलंय. ती फाईन आर्टिस्ट आहेच; शिवाय

तिने इतिहास विषयात M.A. केलंय आणि बाबाची राजकारण, पत्रकारितेची पार्श्वभूमी असल्यामुळे आमच्या घरात वेगवेगळ्या विषयांवर खूप चर्चा व्हायच्या. माझे आजोबा, बाबा पत्रकार असल्यामुळे पुलंसारख्या साहित्यिक व्यक्तींसह वेगवेगळ्या क्षेत्रांत काम करणारे अनेक जण घरी यायचे. ते सगळं वातावरणच वेगळं होतं. माझं वाचनही भरपूर व्हायचं. मी आठवीत असताना बाबाने मला 'ययाती' हे वि. स. खांडेकरांचं पुस्तक वाचायला दिलं. मग तुंबाडचे खोत, महानायक, इंदिरेस पत्र, सिगमंड फ्रॉइडची पुस्तकं, नववी-दहावीत अल्बर्ट एलिस, डेल कार्नेगी यांची पुस्तकं असं वेगवेगळ्या विषयांवर माझं वाचन होतं. मी नववीत असताना 'खिडक्या' हे सानिया या लेखिकेचं पुस्तक वाचलं. बाबाने माझं नाव याच लेखिकेच्या नावावरून ठेवलेलं असल्यामुळे पुस्तक हातात घेताना मला असं खूप मनापासून वाटलं होतं की, माझं नाव जिच्या नावावरून ठेवलेलं आहे तिने पुस्तक चांगलं लिहिलेलं असावं! मग अर्थातच मी सानियाच्या लेखनाच्या प्रेमातच पडले! सानिया वाचताना मला स्त्री-पुरुष नातं काय असतं ते खऱ्या अर्थाने कळायला लागलं. पु. ल. देशपांडे, गो. नी. दांडेकर, श्री. ना. पेंडसे, जी. ए. कुलकर्णी यांची पुस्तकं मी फार लवकर वाचायला लागले. दहावीत असतानाच मी झाडाझडती, स्वामी, नाच गं घुमा ही पुस्तकंही वाचली. तेव्हा माझ्या मनात समस्त पुरुषांबद्दल तेढ निर्माण झाली होती. या बाबतीत मी दहावीत असतानाच क्रांतिकारी वगैरे होते. स्त्री मुक्ती चळवळीविषयी तेव्हा थोडं थोडं कळलं होतं. आई, डॉ. सुधाताई काळदाते (समाजशास्त्राच्या अभ्यासक आणि ज्येष्ठ समाजवादी नेत्या) त्यांच्या सर्कलमुळे वेगवेगळ्या गोष्टींची माहिती व्हायची.

आई-बाबांनी मला एखाद्या गोष्टीचा वेगवेगळ्या बाजूंनी विचार करण्याची दृष्टी दिली. त्यामुळे मी

सानिया आपल्या कुटुंबासमवेत

कित्येकदा काही गोष्टींचं जास्त विश्लेषण करते. ही एका दृष्टीने चांगली गोष्ट आहे, पण कधी कधी त्याचा त्रासही होतो!

दहावीनंतर आईने मला 'गाण्यात करियर करायचंय की अभ्यासात' असं विचारलं, तेव्हा मी मुद्दे काढले आणि ठरवलं, की आपल्याला अभ्यासात करियर करायचंय. आज माझं काम मी मनापासून एन्जॉय करते. तेव्हा माझा तो निर्णय योग्य ठरला याचं समाधान मला मिळतं.

माझं करियर घडवण्यात आणि कुठलंही 'गिल्ट' न बाळगता आयुष्य जगताना किशोरवयात घडलेल्या या सगळ्याच घटनांचा, वातावरणाचा मोठा वाटा आहे असं मला वाटतं.

-शब्दांकन : अंजली कुलकर्णी-शेवडे

anjalicoolkarni@gmail.com

(प्रसिद्ध निवेदिका)

मासे पाण्याबाहेर राहूच शकत नाहीत, जर पाण्याबाहेर आले किंवा त्यांना काढलं तर तडफडून मरतात हे आपण पाहिलेलं/ ऐकलेलं असतं. मात्र वेळ आलीच तर पाण्याशिवायही राहू शकतील असेही मासे निसर्गाने निर्माण केले आहेत.

जलविनमधली

पाण्यातले जीव किंवा जलचर म्हटल्यावर आपल्याला चटकन फक्त मासेच आठवतात. कारण जमिनीवरच्या प्राण्यांमध्ये ज्याप्रमाणे सर्वांत जास्त संख्या कीटकांची आहे, त्याचप्रमाणे सागरातील जलचरांमध्ये सर्वांत जास्त संख्या माशांची आहे.

मासे हे पाण्यातील थंड रक्ताचे कणाधारी प्राणी आहेत. माशांना चलनवलनासाठी पर म्हणजे फिन असतात. माशांचे डोळे तोंडाच्या दोन बाजूंना असतात आणि त्यांना पापण्या नसतात. बहुतेक माशांची घ्राणेंद्रियं अतिशय सक्षम असतात. शार्कसारखे मासे तर डोळे बांधलेले असले, तरी केवळ वासावरून भक्ष्य शोधून काढतात. मात्र मासे पाण्यातच राहातात आणि इतर सजीवांप्रमाणेच जगण्यासाठी त्यांना जो प्राणवायू-ऑक्सिजन लागतो, तो ते पाण्यातून मिळवतात. पाण्यात विरघळलेला ऑक्सिजन शोषून घेण्यासाठी माशांना कल्ले म्हणजे गिल्स असतात. मासे तोंडाने पाणी

आत घेतात आणि तोंड बंद करून कल्ल्यांवाटे बाहेर टाकतात. या क्रियेतच मासे पाण्यातील ऑक्सिजन शोषून घेतात आणि आपल्या शरीरातला कार्बनडायऑक्साइड बाहेर टाकतात.

‘मछली जल की रानी है,
जीवन उसका पानी है’

मासे पाण्याबाहेर राहूच शकत नाहीत, जर पाण्याबाहेर आले किंवा त्यांना काढलं तर तडफडून मरतात हे आपण पाहिलेलं/ ऐकलेलं असतं. मात्र हा निसर्ग जसा नियमांनी बांधलेला आहे त्याचप्रमाणे त्या नियमांना सिद्ध करण्यासाठीच काही अपवाद दाखवणाराही आहे. त्यामुळे ज्या निसर्गाने मासे निर्माण केले आणि त्यांना पाण्यात राहाता यावे, अशी त्यांची शरीररचना केली त्याच निसर्गाने वेळ आलीच तर पाण्याशिवायही राहू शकतील असेही मासे निर्माण केले आहेत. हे मासे अगदी कमी पाण्यात तर राहतातच, पण पाण्याबाहेर चिखलात किंवा जमिनीवरही काही काळ काढू शकतात.

शिवाय यांची शरीर-रचनाच अशी असते की ते जमिनीवर खुरडत-सरपटत चालूही शकतात. त्यामुळे या प्रकारच्या माशांना ‘ॲम्फिबियस फिश’ म्हणजे ‘उभयचर मासे’ म्हणतात. या अशा माशांना

जगभरात मिळून सुमारे तीस हजार प्रकारचे मासे आढळतात. मात्र पाण्यातला प्रत्येक जीव मासा नसतो. झिंगा, माखली, तारामासा अशा आकाराने लहान असलेल्या जीवांपासून ते अवाढव्य आकाराच्या व्हेल्सपर्यंत अनेक सागरी जीव मासे नाहीत.

फुफ्फुसांसारखा अवयव असतो.

फुफ्फुसांसारखा अवयव असलेले आणि थेट हवेतून प्राणवायू घेऊ शकणारे मासे म्हणजे ‘लंग फिश’. या माशांच्या शरीरात दोन फुफ्फुसे असतात. हे मासे आफ्रिका, दक्षिण आफ्रिका आणि ऑस्ट्रेलिया येथे आढळतात. आता पाण्यात राहाणाऱ्या माशांना ही फुफ्फुसं आली कुठून, तर उत्क्रांतीच्या ओघात पाण्यातून जमिनीवर जाऊ पाहणारे जे सुरुवातीचे उभयचर होते त्यांना ‘टेट्रापॉड’ म्हणजे चार पायवाले म्हणतात, कारण पाण्यातल्या प्राण्यांना हात-पाय नसतात आणि यांना होते. हे पाण्यातून जमिनीवर येऊन राहायचा प्रयत्न करू लागले आणि त्यात त्यांच्या शरीरात फुफ्फुसे निर्माण झाली, पण यातले सगळेच जमिनीवर रुळले नाहीत. काही पाण्यातच राहिले. त्यातलेच एक म्हणजे ‘लंग फिश’. जेव्हा जलाशयातलं पाणी आटतं तेव्हा लंग फिश स्वतःला चिखलात पुरून घेतात आणि फुफ्फुसांच्या जोरावर जिवंत राहातात.

पाण्याबाहेर सहज राहू शकणाऱ्या माशाचं उत्तम उदाहरण म्हणजे ‘निवटी’ अर्थात ‘मडस्किपर’.

ओहोटीच्या वेळी खाडीच्या किनाऱ्यावर हळूहळू चालणाऱ्या निवट्या पाहिल्या आहेत? दोन पायांच्या मदतीने त्या दुडूदुडू चालत आहेत असंच वाटतं. प्रत्यक्षात निवट्यांना पुढचे पर (पेक्टोरल फिन) असतात. त्यांच्या आधारे निवट्या चिखलातून चालू शकतात. त्या दोन फुटांपर्यंत उड्याही मारू शकतात.

किल फिश

खाडीच्या किनाऱ्यावर, खाजणांमध्ये निवट्या हमखास बघायला मिळतात. या निवट्यांना फुफ्फुसं नसतात. बेडकाप्रमाणे त्या आपल्या त्वचेच्या साहाय्याने प्राणवायू घेतात. मात्र त्यासाठी त्यांची त्वचा ओली असावी लागते. त्यामुळे त्या पाण्याबाहेर तर राहू शकतात, पण कोरड्या जमिनीवर आढळत नाहीत. ओहोटीच्या वेळी खाडीच्या किनाऱ्यावर हळूहळू चालणाऱ्या निवट्या पाहाताना त्यांना पुढचे दोन पाय आहेत आणि त्या पायांच्या मदतीने त्या दुडूदुडू चालत आहेत असंच वाटतं. प्रत्यक्षात निवट्यांचे पुढचे पर (पेक्टोरल फिन) अशा प्रकारे हलवता येतात, की त्या आधारे निवट्या चिखलातून चालू शकतात. याच फिन्सच्या मदतीने निवट्या किनाऱ्यावरच्या छोट्या झाडांच्या खालच्या फांद्यांवर चढतानाही पाहायला मिळतात. तसेच या फिन्सचा आधार घेऊन निवट्या दोन फुटांपर्यंत उड्याही मारू शकतात. जगभरात निवट्यांच्या ३२ प्रजाती पाहायला मिळतात. काही निवट्या बारा इंचांपर्यंत वाढतात. बहुतेक निवट्यांचा रंग चिखलाशी मिळताजुळता मळकट, मातकट असतो,

मात्र त्यांच्या अंगावर चमकदार लाल, निळे, हिरवे ठिपकेही असतात.

उभयचर माशांमधले पॅसिफिक महासागराच्या किनाऱ्यावर आढळणारे वूली स्कल्पिन हे मासे पाण्याबाहेर श्वास घेऊ शकतात आणि किनाऱ्यावरची डबकी आटली तरी चोवीस तास पाण्याबाहेर जिवंत राहू शकतात, भरतीचे पाणी आले की दुसऱ्या डबक्यात स्थलांतर करतात. गोड पाण्यात आढळणारे 'किल फिश' हे मासे तर पाण्याबाहेर, जमिनीवर दोन महिने तग धरू शकतात. अमेरिकेतील दोन्ही खंडांमध्ये, त्याचबरोबर दक्षिण आफ्रिका, आशिया आणि मध्य पूर्वेतही हे मासे पाहायला मिळतात. त्यामुळे मासे जरी जलचर असले आणि पाण्यातच उदयाला आले असले तरीही निसर्गात 'जलबिन मछली'सुद्धा असते हे विसरून चालणार नाही.

-मकरंद जोशी

makarandvj@gmail.com

(निसर्ग अभ्यासक व लेखक)

(लेखातील फोटो युवराज गुर्जर आणि इंटरनेटवरून साभार)

नवा बोर्डगेम

या घरात पोहोचण्यासाठी अनेक अडथळे पार करत जायचं आहे. हा खेळ दोघं किंवा त्यापेक्षा जास्तजण खेळू शकतात. प्रत्येकाने आपली सोंगटी निवडा आणि फासे (डायस) टाकून खेळाला सुरुवात करा. पुढे जाताना अडथळे आणि सुकर मार्गही आहेत..

खेळाचे नियम-

- फूल- २ घरं पुढे जा.
- पान- दोनदा तुम्हीच खेळा.
- दगड- एक डाव स्कीप होईल.
- काढ्यांची जुडी- चार घरं मागे जा.
- पिवळा रंग- तुमच्या पुढील खेळाडूचा डाव स्कीप होईल.
- निळा रंग- पहिल्यापासून खेळाला सुरुवात करा.

	← End	60	 59	58	57	56		
48	49	50		51	52	53	54	55
								
47	46	45	44	43	42	41	40	
								
32	33	34	35	36	37	38	39	
								
31	30	29	28	27	26	25	24	
								
16	17	18	19	20	21	22	23	
								
15	14	13	12	11	10	9	8	
								
Start →	1	2	3	4	5	6	7	
								

-क्रांती गोडबोले-पाटील | krantigodbole530@gmail.com

Hide & Seek

Illustrated by Mahimkar Sisters

Some objects are playing hide & seek here, can you find them all?

Cheese

Cake piece

Arrow

Half-fried egg

Triangle

Kite

Fist

Mitten

Roller

Bowl

Rooster

Tab

Paperplane

Boomerang

Foot

दीप जलसि...

आपल्याला दुःखी करणाऱ्या घटना घडत असतातच . पण अशावेळी आपल्यापेक्षा जास्त आघात झालेल्या व्यक्तीकडे दृष्टी वळवली तर अचानक वेगळा दृष्टिकोन मिळून जातो ...

गायत्रीने पुन्हा पेटीवर सूर पकडला. एक-दोन, एक-दोन-तीन असं म्हणून मान उजवीकडे कलवून समूहाला गाणं सुरू करण्याची खूप केली. त्याचवेळी तबलेवाल्याच्या दिशेने हात उंचावला आणि पेटीवर सुरावट वाजवायला सुरुवात केली. आजूबाजूचे सगळे समूहगीत ऐकण्यात गुंग झाले होते.

गायत्री अंध आहे हे लक्षात येताच प्रज्ञाने बाईंकडे हबकून पाहिलं. बाईंनी हलकेच तिची पाठ थोपटली. त्याचं झालं असं... प्रज्ञा दहावीला होती.

ती भरतनाट्यम्सुद्धा शिकत होती. शाळेच्या स्नेहसंमेलनाची सुरुवात प्रज्ञाच्या गणेशवंदनेनं होणार होती. त्याचा सराव करताना ती तीन फूट उंचीच्या स्टेजवरून पडली आणि तिचा पाय प्लास्टरमध्ये गेला. शाळेतलं शेवटचं गॅदरिंग आणि आपण नृत्य

सादर करू शकणार नाही याचं तिला अतिशय वार्ड वाटलं होतं. दोन दिवस रडून-रडून तिचा चेहरा सुकला होता. खूप मागे लागल्यानंतर ती खाल्ल्यासारखं करत होती. आई तिला समजावून दमली. बाईंनी समजावलं. पण हिचं

आपलं एकच पालुपद.... मी आता नाचू शकेन का? माझा पाय बरा होईल का? प्रज्ञाची अवाजवी काळजी तिला पोखरत होती. बाईंनी प्रज्ञाला सांगितलं, “हे साधं फ्रॅक्चर आहे. तू दोन-तीन महिन्यांत बरी होशील! आणि पाच-सहा महिन्यांत पुन्हा तुला नाच करायला सहज परवानगी मिळेल.”

आपल्या शाळेतल्या गायत्रीने एका छोट्या अपघातात डोळे गमावले. अकरा वर्षे डोळ्यांनी पाहू शकणाऱ्या गायत्रीसाठी हा खूप मोठा धक्का होता . तिच्या आई-बाबांनाही ! तरीही खचून न जाता तिने दिनक्रम पूर्वीसारखाच सुरू ठेवायचा प्रयत्न केला. पण काही गोष्टी तिच्या आयुष्यातून

कायमच्या बाद झाल्या होत्या. त्याचं वाईट वाटून न घेता काय करता येईल? याचा विचार ती करू लागली. ती पेटी शिकायची. यावरच तिने लक्ष केंद्रित केलं. गायत्री आता गाण्यांना चाली देऊ लागली. अवघ्या चौदाव्या वर्षी तिने बारा-पंधरा गाण्यांना चाली दिल्या होत्या. त्यामुळे प्रत्येक स्पर्धेला कोरंकरकरीत गाणं शाळेतर्फे जाऊ लागलं आणि बक्षिसासकट शाळेचा संघ शाळेत परतू लागला.

याच गायत्रीला भेटायला बाई प्रज्ञाला घेऊन आल्या होत्या. गायत्रीचा आत्मविश्वास आणि

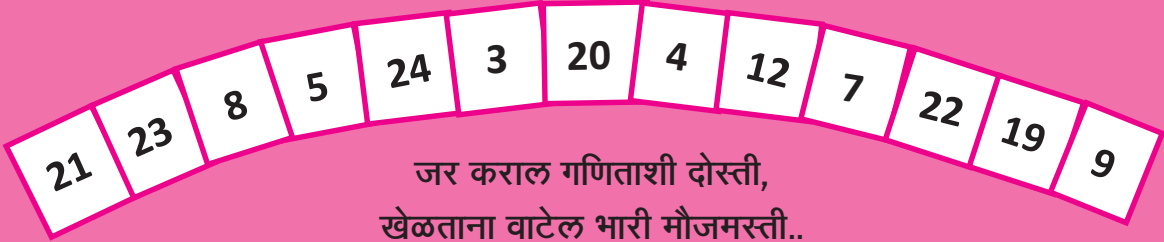
चेहऱ्यावरचा आनंद बघून प्रज्ञाला आपण उगीचच किरकिर करतोय असं वाटून गेलं. तिच्या मनावरचं मळभ दूर झालं होतं. ती चटकन बाईंना म्हणाली, “गणेशवंदना मीच करणार! पपेट्स वापरून, कठपुतलीचा एक छान शो मी तयार करते.” बाईंना अपेक्षित ते घडत होतं. एका ज्योतीने दुसरी ज्योत तेवली होती.

-कांचन जोशी

kanchanpjoshi76@gmail.com

(संस्कृत अभ्यासक)

गणित पत्यांची रमी

जर कराल गणिताशी दोस्ती,
खेळताना वाटेल भारी मौजमस्ती..

नियम- 1) हे आहेत अंकांचे 13 पत्ते. 2) चार अंकांचे पत्ते अनुक्रमाने लावा.

3) उरलेल्या नऊ पत्यात 3 पत्यांची 3 गणिते जुळवा.

उदाहरणार्थ- 1) 6, 2, 12 म्हणजे $6 \times 2 = 12$. 2) 6, 2, 3 म्हणजे $6 \div 2 = 3$.

३) 6, 2, 8 म्हणजे $6 + 2 = 8$. 4) 6, 2, 4 म्हणजे $6 - 2 = 4$

उत्तर पान क्रमांक- ४५

-सुरेखा काणे
rekhakane@gmail.com

इन्शुलिनच्या शोधाला यंदा
१०० वर्षे पूर्ण झाली आहेत .
हा शोध कसा लागला, त्याची
कहाणी तुम्ही गेल्या अंकात
वाचली असेल . हा शोध लागल्या
लागल्या उपचार घेणारी ' स्टार
पेशंट ' होती एक लहानगी-
एलिझाबेथ . वाचा तिची कहाणी !

सुफल संपूर्ण...

मंगळवार, तारीख २८ एप्रिल १९८१. कुंद हवा, मधूनच पावसाची हजेरी. अशा परिस्थितीत मिशिगन येथील ख्राइस्ट चर्च कॅन बुकच्या आवारात मात्र मोठमोठ्या गाड्यांची ये-जा चालू आहे. त्यात चर्चची घंटा व आतील ऑर्गनचे आर्त सूर वातावरणातील गांभीर्यात भर घालत आहेत. सगळेजण जमले आहेत ते एका ७४ वर्षांच्या, सुप्रसिद्ध वृद्ध स्त्रीला आदरांजली वाहण्यासाठी ! ती आहे- एलिझाबेथ ह्यूजेस गॉसेट !

पन्नास वर्षांच्या वैवाहिक जीवनात ज्यांची साथ मिळाली ते विल्यम गॉसेट, त्यांच्या बाजूला त्यांचे दोन मुलगे, सुना, मुलगी, जावई व आठ

नातवंडे बसली आहेत. एलिझाबेथचे वडील म्हणजे चार्ल्स इ. ह्यूजेस. अमेरिकेतील या मातब्बर व्यक्तीस रिपब्लिकन पक्षातर्फे राष्ट्राध्यक्ष पदाच्या निवडणुकीसाठी उमेदवारीही मिळाली होती.

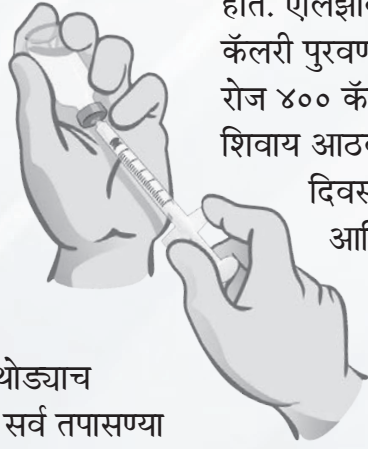
जमलेल्यांमध्ये एलिझाबेथच्या कर्तृत्वाची सगळी सोनेरी पाने माहीत असणारे फारच थोडे ! तिला आदरांजली वाहताना तिच्या संपूर्ण कार्याचा आढावा घेतला गेला. तिच्याच पुढाकाराने ' ऑकलंड युनिव्हर्सिटी ' ची, तसेच सुप्रीम कोर्ट हिस्टॉरिकल सोसायटीची स्थापना झाली होती. इतिहासाबद्दल तिला विशेष उत्सुकता व आत्मीयता असल्याचे लोकांनी आवर्जून सांगितले. पण इतिहासात

रमणाच्या एलिझाबेथने मात्र स्वतःच्या भूतकाळातील १९१९ ते १९२२ हा कालखंड डिसेंबर १९२२ मध्ये कायमचा पुसून टाकला होता. असं काय घडलं होतं बरं त्या कालखंडात ?

११ वर्षांची हसरी, खेळकर एलिझाबेथ म्हणजे निर्मळ झरा. गर्ल-गार्ड एलिझाबेथ वेगवेगळ्या खेळांत भाग घेई. स्मरणशक्ती अतिशय तीव्र. तिच्या खट्याळ, मिशकील स्वभावामुळे मैत्रिणींची ती आवडती होती. एक दिवस मैत्रिणीच्या वाढदिवसाच्या पार्टीला जाऊन ती संध्याकाळी परतली. पार्टीत व्यवस्थित खाणे झाले असूनही तिला रात्री परत भूक लागली, अगदी कासावीस झाली आणि ती परत खायला बसली. असे प्रसंग वरचेवर होऊ लागले. भस्म्यारोग व्हावा त्याप्रमाणे तिला सतत भूक सतावू लागली व तहानेनेही ती व्याकूळ होऊ लागली. एवढे खाऊनही ती रोडावू लागली. थोड्याच वेळात ती दमूनही जाई. साहजिकच सर्व तपासण्या केल्या गेल्या.

एप्रिल १९१९, न्यूयॉर्कमधील नामवंत फिजिशियन डॉ. फ्रेडरिक अॅलन यांच्याकडे परत सगळ्या तपासण्या झाल्या. ह्युजेस पतिपत्नी आणि डॉ. अॅलन यांची भेट झाली.

डॉ. अॅलननी प्रथम जुजबी बोलणं करून मूळ विषयाला हात घातला. ते म्हणाले, “एलिझाबेथ ‘डायबिटीस टाईप-१’ने आजारी आहे. जास्तीत जास्त एक वर्ष ती काढेल व माझ्या देखरेखीखाली डायट कंट्रोल केल्यास आणखी काही दिवस तिला मिळू शकतील. जगभर लक्षावधी लोक ‘मधुमेह’ ह्या रोगाचे शिकार बनले आहेत. पण यावर आजतरी कोणताही उपाय नाही. त्यात टाईप-१ म्हणजे सर्व संपल्यासारखे! आजच्या घटकेला जगण्यास पुरेल

एवढेच अन्न देणे व रोग्यांची चक्क उपासमार करणे हाच एकमेव उपाय आहे. अशा रुग्णांसाठी ‘अन्न हे पूर्णब्रह्म’ नसून त्यांच्या जीवनाच्या पूर्णविरामास निमंत्रण आहे. जगभर संशोधन चालू आहे व कधीही काही उपाय मिळू शकतो. ‘उपासमारीच्या उपचार पद्धती’ने मिळालेले वाढीव आयुष्य वरदानच ठरू शकेल.” डॉ. अॅलननी सत्य परिस्थिती विशद केली.

‘उपासमार उपचार’ पद्धतीत माणसाला जगण्यास पुरेल एवढेच अन्न द्यायचे हे मुख्य सूत्र होते. एलिझाबेथच्या वयाच्या मुलींना रोज २२०० कॅलरी पुरवणारे अन्न लागते, तर एलिझाबेथला रोज ४०० कॅलरीज देणारे अन्न दिले जाई. शिवाय आठवड्यातून एकदा पूर्ण उपवास! संपूर्ण दिवसभरात मोजकी अंडी, क्रीम, रस्क आणि जोडीला उकडलेला ठरावीक भाजीपाला.” ही सर्व कल्पना ह्युजेसना देण्यात आली.

या काळात एकदा स्वयंपाकघरात ती गेली असता तिला तेथे ‘बेकन व उकडलेले बटाटे’ दिसले. लहान मूलच ते, तिचा संयम सुटला. अनेक महिन्यांपासून आवडीचे काहीच खायला मिळत नसल्याने तिने घरातील नोकराणीकडे गयावया करून थोडेसे खायला घेतले. हळू चघळत तिने त्याचा आस्वाद घेतला. पण नको तो परिणाम रक्त आणि लघवी तपासणीत समोर आला. तिने आपण लपून बेकन व बटाटा खाल्ल्याचे कबूल केले. त्या प्रकारानंतर घरातील नोकराणीला सुट्टी दिली गेली. त्याच दुःख तिला जास्त झालं. दोघींना तिच्या पथ्यपाणी मोडण्याच्या धोक्याची कल्पना नव्हती. ह्या प्रसंगानंतर एलिझाबेथने एखाद्या हठयोग्याप्रमाणे सर्व पथ्यपाणी शेवटपर्यंत सांभाळले.

बघता बघता एलिझाबेथ रोडावली, ३४ किलोची

एलिझाबेथ २ वर्षांत अगदी २० किलोची झाली. फक्त हाडांचा सांगाडा व वर अस्तरासारखी त्वचा.

याच सुमारास ह्युजेस यांची बदली वॉशिंग्टनला झाली. तेथील हिवाळा एलिझाबेथला सोसणार नाही म्हणून बर्मुडासारख्या उबदार हवामान असणाऱ्या ठिकाणी तिला परिचारिकेसोबत पाठवण्यात आले.

तिथून तिने आईला बरीच पत्रे लिहिली. त्यात ती लिहिते, “मी गाणी ऐकते, मला भूक अनावर झाली की पुस्तकंच मला साथ देतात. कथा-कादंबऱ्या वाचण्यापेक्षा मला प्रवासवर्णनं, निसर्गवर्णनाची पुस्तकं आवडतात. कारण ती भूक-तहान विसरण्यास उपयोगी पडतात. वाचताना मी बरी झाल्यावर कुठे कुठे जायचे, काय पाहायचे यात रंगून जाते.”

बर्मुडात असताना ती एवढी अशक्त झालेली होती की खुर्चीतून उठण्यास, स्वतःच्या पायांवर उभे राहताना, चालतानाही तिला ब्लानचेची मदत लागे. एका पत्रातून तिचा मिशकीलपणाही दिसतो. तिने लिहिलेय- “मी मोठी झाल्यावर लेखिका होणे पसंत करेन, कारण लेखकांना पायाचा उपयोग करावा लागत नाही.”

२२ मार्च १९२२ ला टोरंटो पोस्टमध्ये “डायबिटीस-ब्रेकथ्रू”ची बातमी आली व ह्युजेस पतिपत्नीने मोठ्या आशेने चौकशी सुरू केली. मे १९२२मध्ये डॉ. बॅन्टिंगनी खाजगी ‘डायबिटीस क्लिनिक’ सुरू केल्याचे समजताच मॅडम ह्युजेसने फोन फिरवला. वेगाने हालचाली करून एलिझाबेथला कॅनडातील डॉ. बॅन्टिंगच्या हवाली

करण्यात आले. आता ‘उपासमार-उपचार’ पद्धतीऐवजी इन्शुलिनची इंजेक्शन देण्यात येऊ लागली.

इन्शुलिनच्या शुद्धतेत व पुरवठ्यात सातत्य नसल्याने डॉ. बॅन्टिंगना खूप सतर्क राहून इंजेक्शन्सची मात्रा ठरवावी लागे. कधी रोज एक सि. सी. दोन वेळा पुरे, तर कधी दोन दोन सि. सी. चार वेळा घ्यावे लागे. पण वेगाने तिच्या प्रकृतीत सुधारणा घडून आली. टोरंटोत आली तेव्हा २०

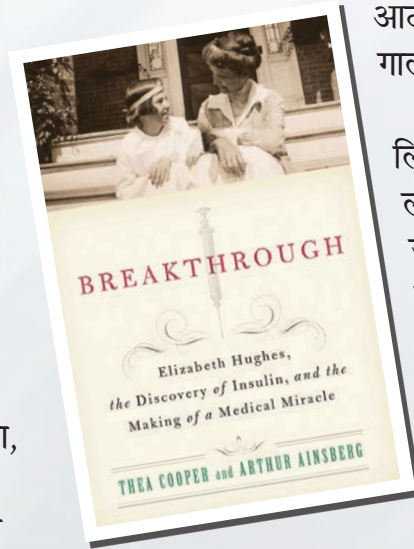
किलो वजनाची एलिझाबेथ आता चार आठवड्यात २५ किलोची झाली. तिच्या गालावर नैसर्गिक लाली खुलू लागली.

टोरंटोहून लिहिलेल्या पत्रांमध्ये ती लिहिते- “रोज दोन वेळा इंजेक्शन घ्यावे लागत असल्याने माझ्या कंबरेवर दुखऱ्या जागा तयार झाल्या आहेत. बसणे त्रासदायक होते. पण हे सगळे गौण आहे. कारण मला आता पोटभर २५०० कॅलरीचा आहार मिळतो आहे. तरीही कधीकधी रात्री दरदरून घामाने मी डबडबते, जीव घाबरा होतो. मग ब्लानचेने मला ऑरेंज ज्यूस व क्रीम

दिल्यावर सर्व पूर्ववत होते. आतातर डॉ. बॅन्टिंगनी अशा परिस्थितीत मला चक्क कॅन्डी खाण्याची परवानगी दिली आहे. मी घरी आल्यावर माझ्या आवडीच्या काय काय गोष्टी खाऊ शकेन, त्या पदार्थांची यादीच बनवत आहे.”

एका पत्रात ती लिहिते- “तुम्ही मला आता बघाल तर चाटच पडाल, या तीन महिन्यांत माझी उंची चक्क दोन इंचांनी वाढली आहे व मी छान गुबगुबीत झाले आहे. खरे म्हणजे डॉ. अॅलननी मला बघायलाच हवे.”

एका पत्रातून तिला तिचे वडील पडल्याचे व

त्यांची कंबर दुखावल्याचे समजल्यावर ती लिहिते- 'त्यांच्या जागी मी हवी होते, मला फारशी इजा झाली नसती कारण माझ्या कंबरेवर इंजेक्शन्सच्या गाठींमुळे गादीच झाली आहे'.

एलिझाबेथच्या बरं होण्याची बातमी पसरताच जगभरातून ह्या पेशंटला प्रत्यक्ष भेटण्यास व केस-स्टडीसाठी नामांकित डायबिटीशियन्स येऊन गेले. त्यात डॉ. अॅलनसुद्धा होते.

एलिझाबेथने आपले पथ्यपाणी इतके कडक पाळले की विचारायची सोय नाही. डॉ. अॅलनचे भाकित खोटे ठरले, व तिने चक्क तीन वर्षं तग धरला, याचा आनंद साऱ्यांनाच झाला. त्याच काळात इन्शुलिनचा शोध लागला. तिच्या ह्या चिकाटीमुळे तिला जगण्याची संधी मिळाली.

या संपूर्ण खडतर कालखंडावर मात करण्यास

आपल्याला आई-वडिलांनी, भावंडांनी व ब्लानचेने दिलेले प्रेम उपयोगी पडल्याचे तिने लिहिले आहे. आधुनिक विज्ञान व संशोधन आपली यातून सुटका करेल या आशेने तिला जगण्यासाठी बळ मिळाले.

अनमोल असे जीवदान लाभलेली एलिझाबेथ डिसेंबर १९२२ला ख्रिसमससाठी आपल्या घरी परतली. त्यानंतर निश्चयपूर्वक तिने आपल्या आयुष्यातील या तीन वर्षांचा कधीच पुनरुच्चार केला नाही. तिने तिच्या आयुष्यात एकूण ४४,००० वेळा इन्शुलिन इंजेक्शन्स घेतली. पण ती एक दीर्घ, सुफळ आयुष्य जगली !

-उल्हास वैशंपायन

meenaulhas@gmail.com

(टेक्स्टाइल केमिस्ट, 'विज्ञानवाहिनी- पुणे'

या सेवाभावी संस्थेचे कार्यकर्ते)

वेचक-रोचक

सौरऊर्जा हा ऊर्जेचा एक अपारंपरिक स्रोत आहे. तिचा वापर वाढला पाहिजे, असं नेहमी नुसतं म्हटलं जातं. तशा दृष्टीने पुढाकार घेतानाची उदाहरणं समोर दिसत नाहीत. याला अपवाद आहे तो मध्यप्रदेशातील एका गावाचा ! बैतुल जिल्ह्यातील सातपुडा पर्वतरांगांच्या पायथ्याशी बाचा हे गाव 'बोलावं तसं करावं' या उक्तीनुसार वागणारं आहे. या गावात घराघरांत

सौरचुली असून त्यावर स्वयंपाक केला जातो. येथील गावकरी सौरऊर्जेव्यतिरिक्त अन्य मार्गाने शिजवलेले अन्न सेवन करण्यास विरोध करतात. त्यामुळे इथे मोठ्या प्रमाणावर इंधनबचत होऊन पर्यावरणाचं संवर्धन होत आहे, तर पंजाबमधील लुधियाना शहरात भारतातील सर्वांत मोठा सौर वृक्ष उभा करण्यात आला आहे. या वृक्षाची पानं म्हणजे छोटे सौरघट आहेत. साधारणतः ३१० चौमी जागेत हा वृक्ष उभारला असून तो दिवसाला २०० युनिट विजेची गरज भागवू शकेल.

-मेघना जोशी | joshimeghana.23@gmail.com | (शिक्षणतज्ज्ञ)

A Foster Friend

Illustrated by Juilee Mahimkar

It was early morning. Rahul was leisurely sitting at the window intently watching a parrot trying to perch itself on a tree's branch. Suddenly, a huge eagle flew over and sat on the parrot, spreading its wings. Rahul shuddered but kept watching.

The parrot tried hard to free itself from the eagle's clutches. It succeeded but fell to the ground, luckily on a heap of dry leaves under that tree. Rahul dashed down to save the bird. Poor thing had injured its wing and a leg. Rahul lifted the bird gently and brought it home. His parents knew of Rahul's benevolence towards animals. Rahul always got home an injured kitten or a hungry pup. He tended to them and sent them back after they recovered.

"Let's give it some water first." Amma, Rahul's mother brought a bowl of water which was al-

ways kept ready for Rahul's 'needy friends'. She put some water in the bird's beak with cotton. The bird was scared but thirsty. It sipped the water drop-by-drop.

"It seems to be someone's pet. There is a golden ring on its hurt leg." Baba said observantly.

"Possible. Such tamed birds find it difficult to survive in the wild. Their instincts are not well developed to protect themselves from enemies." Amma added.

"But our 'Hariya' is brave. He fought the eagle so fearlessly." Rahul remarked.

"So, our new friend has a name! There was Gokul pup, Neeru cat and

now Hariya parrot...” Baba took a shoe box and put some dry leaves in it. Rahul placed Hariya gently in the box.

“I’ll get him some food.” Amma got a few chillies and guava pieces in a plate. Rahul tried to bring Hariya’s attention to the food by clapping and whistling but Hariya didn’t move.

“Rahul, you are being impatient. Like humans, even birds need their space. Let’s leave him alone for some time.” Baba suggested.

Since summer vacations were going on, Rahul had ample time to observe Hariya. He tracked Hariya’s movements from his room. Hariya was quiet most of the time but for a meek shrill due to the pain. However, in the afternoon, he jumped out from the box. He ate the chillies and guava pieces; drank water from the bowl. Slowly, he started moving around the hall. It pepped Rahul’s mood as Hariya was now slowly recovering. That evening, while returning from office, Baba brought a cage. When Baba opened it, Hariya comfortably went inside and started preening his feathers.

“I think that’s been Hariya’s life... in a cage. Probably, he hasn’t seen the outside world...” Baba hung Hariya’s cage in the balcony. From

here, Hariya could see his many friends flying. Everyone thought one day Hariya might fly away but Hariya never went, though his cage was always kept open.

Slowly, Hariya became family. He developed a special bond with Rahul. Whenever Rahul opened the cage, Hariya would jump on Rahul’s fist, climb up his arm and sit on his shoulder. He would nuzzle Rahul with his soft head or give a peck on Rahul’s cheek. To seek Rahul’s attention, he would shout “Rahul, Rahul, friend, friend...” Hariya was a talking parrot, after all!

Within a few days, Hariya had become friends with all those who frequented the house - friends, relatives, housemaid, sweeper, even the building watchman. But, if there was a new person he hadn’t met, he would sing, “Someone at the door, I see from the keyhole, I open the latch, that thief I catch...” Nobody understood why Hariya sang like that but all were now used to his chatter.

One morning, when the doorbell rang, Hariya while singing, “Someone at the door...” suddenly stopped. He started shrieking and fluttering his wings so vigorously inside the cage that it was now swinging like a pendulum. Amma

and Rahul came out running. Baba hastily opened the door. A man had brought their home delivery from the nearby grocery store. Hariya shouted, "Papa James, Papa James..."

"Capsicum...?" The man asked surprised.

"We didn't order any capsicum." Baba replied.

"I mean the parrot. I think he is 'Capsicum', my parrot."

"How are you so sure?"

"Capsicum always called me like this. Does he have a golden ring on his left leg?"

"Yes, but who are you?" Baba questioned.

"I am James Fernandes. I worked as a clown in RajaRani circus. I had trained Capsicum since he was a baby. He was like my son. We did many acts in the circus together. I named him 'Capsicum' for his red, green and yellow feathers, just like the capsicum colours." James took out a photo from his wallet. Hariya was sitting on James' shoulder. He wore a crown

with name 'Capsicum' printed.

"We read in papers that the circus closed down."

"Yes. Most animals got placed in nearby zoos but birds were released. That time, I was at my native place since I lost my job. Otherwise, I would never have left Capsicum. How did you find him?" James was curious. Baba narrated how they brought Hariya home.

"You have done a noble job, son." James said gratefully.

"What's with 'Someone at the door...' that he sings?" Rahul asked.

"That's a poem from one of our acts when a thief enters our house."

"See the bird's instincts. He sensed your presence." Amma said.

"In our circus, his shows were a hit. He did cycling, rolling the ball, stacking rings, flying around the tent welcoming everyone, singing poems... He was a star. Audiences loved him." James got nostalgic.

"He entertains even us."

Rahul said smiling.

"May I have my Capsicum back? But I don't have... the money..." James asked hesitantly. On hearing this, Rahul was dejected. But like a mature boy, he brought Hariya's cage and opened it.

“Uncle, Hariya was always yours. We just took care of him.” Rahul tapped the cage.

“Rahul, Rahul, friend, friend.” Hariya came out and jumped on Rahul’s shoulder.

“Hariya, you got to go with Papa James. I will come to meet you.” Rahul assured and Hariya jumped on James’ head shrieking, “Papa James, Papa James...”

“Good boy, Hariya...” Amma said wiping a tear in her eyes. James bid goodbye and took Hariya along with him.

Rahul was used to such parting moments by now. As he closed the door, he found Hariya’s golden ring on the floor.

“Another memento of a parting friend...?” Baba smiled. Rahul sighed and went to his room. He opened a drawer. Inside were Gokul’s belt, Neeru’s ribbon and now Hariya’s golden ring.....

-Prachi Mokashi

mokashiprachi@gmail.com

शांताई (शांता शेळके)

शांता शेळके यांच्या
जन्मशताब्दी वर्षानिमित्त
ही खास कविता-

शांताई आपल्या गीतांनी, लाविले वेड असे
आयुष्यातले क्षणही अलवार, सुगंधित झालेत जसे..

जय शारदे वागीश्वरीला, पूजिले शब्दाशब्दांतून
असेन मी नसेन मी म्हणत, मर्म उलगडलेत
जगण्यातून..

पाऊस आला, वारा आला, पान लागले नाचू
झुलतो झुला, जाई आभाळा, म्हणे ऋतू हिरवा वाचू..

आज चांदणे उन्हात हसले, म्हणे टाकले पुसुनी डोळे
शारद सुंदर चंदेरी राती, ओठी सजले शब्द आगळे..

माजे रानी माजे मोगा, सुखावितो मधुमास हा
सांज आली दूरातूनी, म्हणे अवचित भेटून जा..

आज सुगंध आला लहरत, जाईन विचारित रानफुला
मनाच्या धुंदीत झुलतो, शब्दांचा मखमली झुला..

निळ्या आभाळी कातरवेळी, म्हणे दाटून कंठ येतो
काटा रुते कुणाला सांगत, जीवनगाणे जो तो गातो..

शांताई आपल्या शब्दांतून, चराचरांत अशी जादू घडे
मन घेई उंच भरारी, मराठी पाऊल पडते पुढे..

-एकनाथ आव्हाड

eknathavhad23@gmail.com

Defeat

Her name was Pallavi. Neerad liked her, as did all the other boys in the 9th standard class of St. Vincent's High Secondary School in Pune. With her good-looks, excellent grades and self-confidence, she was the star of the class. Neerad was content to admire her from afar, as he wasn't the kind of boy who could easily talk to girls.

He had thus been practicing daily for three months in preparation for the school's annual singing contest.

"If I win that contest, Pallavi will be mine," he often thought to himself. The crucial day dawned.

As he hoped, Pallavi was there in the front row. He sang "TanhaDil" (Lonely heart) a hit song from a Hindi movie, and from the applause

knew he had sung well. What was sweeter was Pallavi's look of genuine appreciation.

Singers came and went but so far only Neerad had really shone.

Now it was Sudhir Mishra from the 10th Std, the class nerd, who was going to sing. Honestly, Sudhir had no business singing but the way Neerad and all his other friends, started laughing uncontrollably and even shouting "Boo!"

"Boo!" was cruel by any standards. Sudhir himself slunk away from the stage when his song was done.

As expected, Neerad won the first prize. He grabbed the trophy and scanned the audience for Pallavi. She wasn't there. When he came out of the auditorium, he saw her sitting with Sudhir, comforting him. "Why did you have to make fun of him, you idiot?" she said to

चित्र- आराध्य नाईक

Neerad. He was silent.

“Maybe Sudhir is not a good singer, maybe he can’t sing, that doesn’t give you the right to make fun of him. At least he’s trying to take part in something which he’s not good at. Have you ever even tried that? Do you have any idea how he must have felt? She placed her hand on Sudhir’s shoulder while he sat in silence.

“Sudhir, I am really sorry for what we did. I know it might sound insincere but I really mean it,” Neerad said finally.

Sudhir shook his head and choked back tears.

After a while, he asked “Pal-lavi, not going back home?”

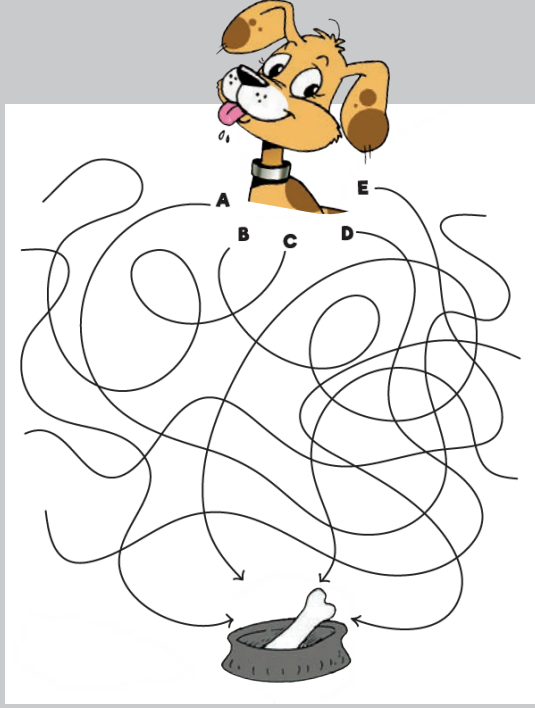
She didn’t answer for some time.

“Sudhir’s house isn’t far from mine. When his dad comes, I’ll go with him,” she said. He started trudging back home, his trophy now just a piece of worthless metal.

-Vikas Prakash Joshi
joshi.vikas500@gmail.com

(The following story has been translated into 10 languages, both Indian and foreign and recognized internationally.)

या मोत्याला त्याच्या खाऊपर्यंत
पोहोचण्यासाठी नक्की कोणता मार्ग आहे
ते शोधून सांगशील ?

विनोद 😊😊😊

► शिक्षक- बेटा आपका पेपर खाली क्यों था ?

स्टुडेंट- खामोशीही बेहतर है, लफजों से लोग रुठते बहुत है...

► मुलगा उन्हात उभा राहून पुस्तक वाचत होता. आईने विचारलं, “उन्हात उभं राहून का वाचतोस ?” त्यावर मुलगा म्हणाला, “बाबांनी सांगितलंय, घाम गाळल्याशिवाय यश मिळत नाही.”

विवेक घर खाली

चित्र- इंद्रीम बू

अरुणाचल प्रदेश हे भारताच्या ईशान्य भागातील एक प्रमुख राज्य . भारतात सर्वात आधी या राज्यात सूर्य उगवतो . फार निसर्गरम्य प्रांत आहे हा . आपल्या मासिकात अधूनमधून अरुणाचल प्रदेशातील लोककथा प्रसिद्ध केल्या जात आहेत . या सुंदर प्रांतातील लोकांचे जीवन, त्यांची विचारसरणी, भावना या कथांमधून समजतात .

‘जवळ धर!’ ‘मी सांगतोय, सरळ सोड!’
‘उजवीकडे बघ!’ ‘अरे बाबा, सोड पटकन!’
‘थांब!’ ‘झकास!’ अशा आरोळ्यांनी सगळे वातावरण भरून गेले होते. सगळ्या बाजूंनी सूचना आणि कानपिचक्या ऐकू येत होत्या; तसेच धनुष्याचे टणत्कारही ऐकू येत होते. ‘टॅं! सूं!’ विजा चमकल्यासारखे बाण हवेत, वेगाने सुटत होते.

या दिबांग दरीमध्ये इदू मिशमी समाजाची वस्ती होती. इथला प्रत्येक दिवस या थडथडणाऱ्या आवाजांनीच उगवत होता. नीट लक्षपूर्वक पाहिले तर धनुष्यबाणांनी सज्ज असलेले अनेक योद्धे मुलांना धनुर्विद्येचे शिक्षण देत होते. मात्र, ती सारी माकडे होती. अरेच्चा! माकडे धनुर्विद्येत एवढी निष्णात होऊ शकतात!

हो, पण ही खूप खूप वर्षांपूर्वीची गोष्ट आहे. त्या काळात सगळी माकडे धनुष्याला बाण लावण्यात अतिशय पटाईत होती. इतर कोणताही धनुर्धारी नायक त्या माकडांच्या तोडीस तोड होऊ शकत नव्हता. अगदी इदू मिशमी जमातीतील योद्धा सुद्धा तेव्हा या जनावरांच्या कसोटीला उतरू शकत नव्हता. पळून जाऊन लपण्यापलीकडे त्या योद्ध्यांच्याकडे दुसरा काही उपाय नव्हता. कोणत्याही माकडाने एकदा का धनुष्याला बाण लावला की त्याचा नेम कधी चुकायचाच

नाही. समोरच्या लक्ष्यावर त्याचा बाण अचूक पोहोचायचा आणि फळ पडायचे.

माकडांचे प्रमुख, त्यांची पिल्ले लहान असल्यापासूनच त्यांना धनुर्विद्या शिकविण्याबाबत ठाम होते. त्यासाठी ते सगळे जंगल धुंडाळून आणि दऱ्याखोऱ्यांत उतरून बांबूचे योग्य असे कोवळे अंकुर व वेत निवडत आणि त्यापासून धनुष्यबाण तयार करीत. छोटी माकडे ते वाहून आणायला मदत करीत. बांबू आणि वेताचे धनुष्यबाण वापरण्यात काय मजा होती!

रोजच्या रोज पहाटेच्या वेळी या छोट्या माकडांना उघड्या मैदानावर प्रशिक्षण दिले जायचे. तरुण माकडे पण सामील व्हायची. हा एकजिनसी मेळावा सगळ्याच माकडांना खूप आवडायचा. मग हा गमतीगमतीमधला खेळ जेव्हा स्पर्धेत बदलायचा आणि दोन्ही बाजूंनी बाणांचा वर्षाव व्हायचा, त्यावेळी कोणताही प्राणी त्या जागी पाऊलही टाकायचा नाही, अगदी वाऱ्याच्या वेगाने धावणारे सांबर नाही, की कसरती करणारे अस्वलही नाही. त्या प्राण्यांनी जर दूर, सुरक्षित अंतरावर उभे राहायची काळजी घेतली नसती, तर त्यांना जंगलातल्या हॉस्पिटलमध्येच भरती व्हावे लागले असते. बाहेर खेळायला जाऊ पाहणाऱ्या छोट्या

बाळमाकडांच्या आया त्यांना बकोटीला धरून मागे खेचत आणि दरडावून सांगत, “अरे! आता बाहेर युद्धप्रशिक्षण चालू आहे. बाहेर पाऊल टाकलंत तर जखमी व्हाल.”

असे दिवस जात होते. पण माकडांच्या मेंदूत आता एखादेवेळी तरी काही धाडस करावे अशी इच्छा निर्माण झाली. सगळी तरुण माकडे झाडाच्या फांद्यांवर झोके घेत फळे खात होती, तेव्हा माकडांच्या प्रमुखांचा मुलगा तुनू याच्या डोक्यात एक कल्पना आली, “मी म्हणतो, आपण काहीतरी गंमत करू या का? आपण एवढे निष्णात धनुर्धारी आहोत, ते कौशल्य आपण एकदा तरी दाखवून दिले नाही तर त्याचा उपयोग काय?”

“तुझे अगदी बरोबर आहे.” लालू आणि कनू या तुनूच्या मित्रांनी त्याची री ओढली. “त्या दादा वाघाला आणि हत्तीला आपण धडा शिकवला पाहिजे.” लालूने ठामपणे सांगितले. “त्या गेंड्यासारख्या कातडीच्या प्राण्याला त्याच्या सुळ्यांचा किती गर्व आहे.” “त्यांना चांगले झोडपून काढले पाहिजे.” या कल्पनेनेच काळ्या, भिऱ्या माकडाला खूप आनंद झाला. “तुझे काय म्हणणे आहे, मल्ला?” चंबन नावाच्या मल्ल माकडाने कराकरा दात खाल्ले. “तो कोल्हेचोर जेव्हा गरीब बिचाऱ्या कोंबड्याला धमकावतो ना, तेव्हा एकच बाण त्याच्या धारदार जबड्यातून आत घुसेल. मजा येईल नाही! तो धूर्त प्राणी कोलांटी उडी घेऊन डोक्यावर पडलेला सगळ्यांना पाहायला मिळाला पाहिजे.”

सगळी माकडे खदाखदा हसली.

काही दिवसांतच जंगलात अनेक तक्रारी येऊ लागल्या. माकडांच्या खोड्यांना एखाददुसऱ्या प्राण्याने बळी पडणे ही नित्याची गोष्ट झाली. प्राण्यांना शारीरिक आणि मानसिकही त्रास होऊ लागला. आपल्या लाजिरवाण्या परिस्थितीचा ते

तिरस्कार करू लागले. इदू मिशमी गावातल्या लोकांचीही परिस्थिती फारशी बरी नव्हती. कधी म्हाताऱ्यांच्या टोप्या उडून जाऊन खाली पडत, रांगणाऱ्या बाळांच्या डोक्यावरून सुसाट वेगाने बाणांचा वर्षाव होई; तर कधी, चुलीवर शेकवायला ठेवलेला मांसाचा तुकडा बाणाच्या टोकाने दूर उडवला जाई.

यथावकाश, सर्व जीवांचा निर्माता, अनो, याच्याही कानावर या गोष्टी गेल्या. एके दिवशी जंगलातील काही प्रतिष्ठित नागरिक अनो देवाला भेटायला गेले.

“अरे! आज सगळे एकदम कसे काय भेटायला आलात?” अनोने त्यांचे स्वागत करून विचारले. “काहीतरी मोठी अडचण आलेली दिसतेय.”

“अहो देवा, आता काय सांगायचे!” धनेश (हॉर्नबिल) म्हणाला, “आताशा आम्ही कोणीच सुखाने जगू शकत नाही.”

“देवा,” गजराज नम्रतेने पुढे झाले, “या स्वच्छंद माकडांच्या चेष्टांना अंत नाही. काल मी एक फळ तोडून माझ्या पिल्लाला देत होतो. बिच्चारे माझे बाळ! त्याने जेमतेम तोंड उघडले असेल तोच त्याने मोठ्याने किंकाळी मारली, एक धारदार बाण त्याच्या जबड्यात घुसला होता. मी आजूबाजूला पाहिले तर एक लहानसे माकड आमच्याकडे पाहून फिदीफिदी हसत होते. मी काय करणार? विव्ळणाऱ्या माझ्या पिल्लाकडे पाहणार की, त्या मस्तवाल मवाल्यापाठी जाणार?”

“देवा, हे पाहा तर खरे!” लंगडत आलेल्या सशाने आपला पाय दाखवला. त्याच्या संपूर्ण पायाला बँडेज बांधले होते. “काल आम्ही जंगल ऑलिम्पिकसाठी तयारी करत होतो. आम्ही धावायला सुरुवात केली न केली तोच सगळेजण वेदनेने विव्ळत खाली पडले. प्रत्येकाच्या पायात बाण मारलेला होता. माझे सुवर्णपदक तर आता

गेलेच!" ससा हुंदके देतच होता.

"रडू नको बाळा", अनो देव उठून उभे राहिले, त्यांनी सशाला गोंजारले. "मला तुमचे दुःख चांगलेच समजतेय. काही काळजी करू नका. मी सगळे व्यवस्थित करतो. तुम्ही शांतपणे घरी जा."

दुसऱ्या दिवशी, अनो देवाने माकडांच्या राजाला भेटीसाठी बोलावले. "काय हालहवाल आहे तुमच्याकडे? तुमच्या सगळ्यांचे धनुर्विद्येचे प्रशिक्षण कसे चालू आहे? मला तर त्याविषयी उत्तम बातम्या मिळतायत."

"हो, प्रशिक्षण फारच उत्कृष्ट पद्धतीने चालू आहे, देवा." माकडांच्या राजाने आत्मविश्वासाने उत्तर दिले.

"कोणी प्रावीण्य मिळवलेय का? ऑलिम्पिकमध्ये सुवर्णपदक मिळण्याची शक्यता आहे की नाही?" देवाने विचारले.

"अरे! खरे तर खूपच जण आहेत." माकडांच्या राजाचा चेहरा अभिमानाने उजळला होता.

"आमची बच्चे कंपनीसुद्धा आजूबाजूला उडणाऱ्या फुलपाखरांवर आणि पक्ष्यांवर अचूक नेम धरू शकते."

"अरे वा! खरे की काय!" अनोने कौतुकाने मान डोलावली. "मला बघायला आवडेल. उद्या तुमच्यापैकी सगळ्यात हुशार धनुर्धराला नदीकिनारी पाठवा बरे."

दुसऱ्या दिवशी उत्साहाने सळसळणारे एक तरुण माकड धनुष्यबाण घेऊन नदीकिनारी पोहोचले. त्याने अनो देवाला नमस्कार केला. एखाद्या कसलेल्या खेळाडूसारखी त्याची शरीरयष्टी पिळदार होती. त्याच्या चेहऱ्यावरून आत्मविश्वास ओसंडत होता. अनो देवही त्याचे धनुष्यबाण घेऊन तयार होता.

"तू स्पर्धेसाठी तयार आहेस ना?" देवाने विचारले.

"हो देवा, कधीही." माकड ठामपणे उद्गारले.

"ठीक आहे. त्या पाण्याकडे बघ." अनोने दूरवर निर्देश केला.

"पलीकडच्या तीरावर पाण्यात बुडालेला एक खडक दिसतोय?"

"हो, आहे खरा." डोळे बारीक करून माकड म्हणाले.

"आपण त्या खडकावर बाण मारायचा आहे. ज्याचा बाण त्या खडकाला लागेल तो जिंकेल. पाच वेळा संधी मिळेल. मी सुरुवात करतो."

"ठीक आहे." माकडाने उत्साहाने मान डोलावली.

दोघांनी धनुष्याला बाण लावले आणि नेम धरून सोडले. अनोचा बाण हवेतून वेगाने गेला. तीराच्या जवळ गेल्यावर पाण्यातून जाऊन तो खडकावर धडकला. काही क्षणात तो धडकण्याचा आवाज परत परत ऐकू आला. माकडाने पण आपला बाण वेगाने सोडला, उत्सुकतेने तो बाणाकडे पाहात असताना त्याला

जाणवले की, तो बाण पाण्याच्या पृष्ठभागावरून तीरावरील वाळूत घुसला होता.

“अरे! माझा बाण पाण्यामध्ये गेलाच नाही!”
माकड आश्चर्याने पाहात राहिले. त्याने आता कसोशीने नेम धरून बाण सोडला. पण तोही वाळूत एका कोनात जाऊन थांबला. माकडाने दातओठ खाल्ले. पुन्हा बाण सोडला. त्या बाणाचा आवाज हवेतच विरला. पाचही बाण एका ओळीत वाळूच्या किनारी पडले. माकडाचा डोळ्यांवर विश्वासच बसेना. त्याचा हा पहिला पराजय होता. पाठी फिरताना त्याचे मस्तकच नव्हे तर शरीरही खाली झुकले होते.

अनो देवाने मंद स्मित केले. आपण जिकणार याची देवाला खात्री होतीच. त्याचे बाण लोखंडाचे बनलेले होते; उलट माकडाचे वेताचे, जे पाण्यात

खाली जाऊ शकत नव्हते.

असे म्हणतात की, तेव्हापासून माकडांनी त्यांची धनुर्विद्या गमावली.

This story “Pride goes before a fall” is taken from the book “The Monster of the Golden Valley and other tales from Arunachal Pradesh”

Publisher : Lohit Youth Library Network,
Arunachal Pradesh

Author : (Original in Malayalam)
Sathyanarayanan Mundayoor

English Translator : Kairali Narayanan

Illustrator : Indrim Boo

मराठी अनुवाद- प्रतिभा गोपुजकर
gopujkars@hotmail.com

(ज्येष्ठ लेखिका)

शब्दखेळ

फक्त शब्द उच्चारला की बरेचदा अर्थ समजतो. पण काही वेळा संदर्भाने शब्दाला वेगळाच अर्थ येतो. थांबा हं! आणखी स्पष्ट करून सांगते. मी म्हटलं ‘शिरा’, तर एखादा गोड पदार्थ आवडणाऱ्या व्यक्तीला ‘गोड शिरा’ आठवेल.

एखाद्या वृक्षप्रेमीला ‘पानांवरच्या शिरा’ दिसू लागतील. एखाद्या डॉक्टरला ‘रुग्णाच्या दुखापत झालेल्या शिरा’ आठवतील.

तर एखाद्याला ‘शिरा ताणून ओरडणारी माणसं’ आठवतील .

कोणाला ‘गर्दीत घुसून बसमध्ये जा’ अशी सूचना वाटेल. काय? खरं ना? मग फक्त शब्द दिला, की वेगवेगळ्या अर्थाप्रमाणे वाक्य रचू या.

१. वा! आज शिरा केलाय?

२. या पानांच्या शिरा किती ठसठशीत आहेत!

आता तुम्ही वेगवेगळ्या अर्थाची ‘शिरा’ या शब्दासाठी पुढची वाक्यं रचा बरं!

कोकणचा
मेवा
असलेल्या
फणस व
आंब्याच्या
साटांचा
उपयोग करून
हा रुचकर
पदार्थ मुलांनी
अवश्य
करावा.

फणसाच्या किंवा आंब्याच्या साटांची (पोळीची) कोशिंबीर

साहित्य- फणस किंवा आंब्याची ४ साटे (फणस आणि आंबा पोळी), एक वाटी दही, पाव वाटी डेसिकेटेड कोकोनट, प्रत्येकी खाण्याचे दोन चमचे मेतकूट आणि शेंगदाणा कूट, खाण्याचा एक चमचा जिरेपूड, खाण्याचा पाव चमचा काळीमिरीपूड, खाण्याचा पाव चमचा सुंठ पावडर, चिमटीभर हिंग, चवीनुसार मीठ आणि थोडीशी कोथिंबीर.

कृती- एका भांड्यात साटांचे बारीक तुकडे घ्यावेत. नंतर दही फेटून घ्यावे. भांड्यामधील साटांच्या तुकड्यावर दही घालून हे मिश्रण दहा मिनिटे झाकून ठेवावे. नंतर त्यात बाकीचे वरील सर्व जिन्नस (साहित्य) घालून ते चमच्याने एकजीव करून घ्यावे. वर कोथिंबीर पेरावी व लगेच खायला घ्यावे.

टीप- 'मेतकूट' या खमंग चवीचा पदार्थ वापरून येथे कोशिंबीरीची रुची वाढवली आहे.

-वैशाली खाडिलकर

vaishalik914@gmail.com

चपखलची उत्तरे-

नाप्रर्नमींङ्गु .१ षॉल्मग्र .१ डिऑनगड .२ कडीकॉर्मई .३ चिऑलॉगळ .४ गॉक .४ गिऑक .६ निलॉक .६ कडीऑर्मिऑड .१
डिनीऑर्मिऑड .३१ षकडीऑर्मिऑड .४१ डऑर्मिऑड .४१ नडऑर्मिऑर्मिऑड .६१ डिऑर्मिऑर्मिऑड .६१ कऑर्मिऑड .११ डऑर्मिऑड .०१
मॉकनीऑड .४१ ऑिऑड .६१ नऑर्मिऑड .६६ डऑर्मिऑड .१६ लॉऑर्मिऑड .०६ मॉऑर्मिऑड .११ लऑर्मिऑड .११ चिऑलॉऑर्मिऑड .०१
डऑर्मिऑड .०६ षऑर्मिऑड .१६ लऑर्मिऑड .१६ नॉऑर्मिऑड .०६ कऑर्मिऑड .३६ डिऑर्मिऑड .१६

गणित पत्त्यांच्या रमीचे उत्तर-

११, २१, ३१ (२ ६२, २२, १२, ०२ (१
६, ४, १२ (४ ९, २, ४ (६

$$8 = 2.4 + 2.4$$

$$+ \quad +$$

$$0 = 2.4 - 2.4$$

$$= \quad =$$

$$8 \quad 0$$

Solve this
Answer

‘गोष्ट रचा’ कथा स्पर्धेतील दोन विजेत्यांच्या कथा

गोगोचे स्वप्न ...

ही गोगो अळी.. सध्या तरी गोगोला पानं बकाबक खाण्याशिवाय काही सुचत नाहीये. तिने पानांचा तोबरा भरला आणि स्वतःभोवती कोश विणून ती आत गुडूप झोपी गेली... तिला एक स्वप्न पडलं... त्या स्वप्नात ती कोशात होती. ती कोशामधून बाहेर आली तर तिला जाणवलं की, ती एका बोगद्यात आहे, ज्याला एकही दार नाही, पण एक खिडकी आहे. गोगो त्या खिडकीत काय आहे बघायला गेली, तर तिला त्या खिडकीच्या बाहेर सप्तरंगी प्रकाश दिसला. कोशातून बाहेर पडल्याने तो मांथ बनला होता आणि उडत उडत गोगो त्या खिडकीपाशी गेली आणि तिने बघितलं की एक गुलाबी झगा घातलेली छोटीशी परी सगळ्या फुलपाखरांना काहीतरी सांगत होती. जेव्हा गोगो तिकडे गेली तेव्हा ती परी त्या फुलपाखरांना जादुई रंग देत होती. त्या रंगात अशी जादू होती की, अंधारात ते फुलपाखरू सप्तरंगी प्रकाशात प्रकाशमान व्हायचं. हे रंग देताना ती त्यांना एक जादुई मंत्रसुद्धा देत होती. तो मंत्र होता ‘न्हाऊया सप्तरंगात.. प्रकाश आणूया या जगात..’ तिने सांगितलं, “या मंत्राचा वापर सारखा सारखा नाही करायचा; नाहीतर त्यांची शक्ती निघून जाईल आणि

‘वयम्’ मासिकाच्या जुलै २०२१च्या अंकात चित्रांवरून ‘गोष्ट रचा’ स्पर्धा घेण्यात आली होती. या स्पर्धेला भरभरून प्रतिसाद मिळाला. त्यातून पाच विजेते निवडले होते. ‘वयम्’च्या मार्चच्या अंकात तीन विजेत्यांच्या कथा प्रसिद्ध केल्या होत्या. उर्वरित दोन विजेत्यांच्या कथा पुढीलप्रमाणे-

ते साधं फुलपाखरू बनून राहिल.”

गोगोला प्रश्न पडला, की या मंत्राचा मी कसा उपयोग करू ?

मग तिच्या डोक्यात विचार आला, कोशात जायच्या आधी साऱ्या जगात करोनाने थैमान घातलं होतं. अन् चुटकीसरशी तिने मंत्र म्हटला. काय आश्चर्य! ती सप्तरंगात न्हाऊन निघाली आणि सगळीकडे मस्त उबदार प्रकाश पसरला. गोगोला खूप छान वाटायला लागलं. परी तर तिच्यावर खूपच खूश झाली. तिने तिला शाबासकी दिली.. सगळ्यांसमोर तिचं खूप कौतुक केलं. तिने तिला या मंत्राची शक्ती आणि सप्तरंग कायमचे देऊन टाकले. तिला सांगितलं, की तू जगाच्या चांगल्यासाठी कायमच त्याचा वापर करू शकशील.

गोगो खूप खूश झाली. सगळी फुलपाखरं आनंदाने टाळ्या वाजवायला लागली. माणसांना

याची खबर लागली. त्यांनी ठरवलं की, या फुलपाखराला काहीतरी बक्षीस द्यायचं. लहान मुलं तर आनंदाने नाचायलाच लागली. मुलं फुलपाखरांसारखी बागडायला लागली. खूप दिवसांनी त्यांना मोकळेपणाने बाहेर फिरायला मिळालं होतं. माणसांनी गोगोला विचारलं, तुला काय बक्षीस देऊ? तू आमच्यासाठी तुझं वरदान वापरलंस. गोगो मुलांना नाचताना, फिरताना बघून खूप खूश झाली. तिला कळेचना काय मागावं? तिने तिच्या मित्रांचा सल्ला घेतला. मग हळूच एका मुलाच्या कानात त्याचं बक्षीस मागितलं. त्या मुलाला ते ऐकून आश्चर्य वाटलं आणि त्याच्या डोळ्यांत पाणी आलं. त्यांच्या लक्षात आलं की, आपण या फुलपाखरांना पकडून किती त्रास देत होतो आणि या फुलपाखराने मात्र आपल्यासाठी वरदान मागितलं. बाकीचे त्या

मुलाकडे बघतच होते. त्यांनी विचारलं, काय पाहिजे आहे गोगोला?

तेव्हा त्या मुलाने सांगितलं की, त्याला वचन हवं आहे की आपण यापुढे फुलपाखरांना पकडणार नाही; त्रास देणार नाही. सगळ्यांना त्यांची चूक कळली. सगळे टाळ्या वाजवायला लागले. गोगोला अचानक जाग आली आणि बघते तर ती कोशातून बाहेर आली होती. तिच्या लक्षात आलं की हे सगळं स्वप्न होतं. तिला वाटलं हे खरं व्हायला पाहिजे होतं. ती त्या झाडावरून उडाली आणि तिला असं वाटलं की सगळे तिच्याकडेच बघतायत. तिला कळेना, का? झाडाच्या शेजारी एक तळं होतं. त्याच्या पाण्यात एका सप्तरंगी फुलपाखराचं प्रतिबिंब लहरत होतं.

-दिविजा शीतोळे, चौथी, पुणे
supriyaj0@gmail.com

स्पेलिंगच्या भेंड्या

नाव, गाव, फळ, फूल हा खेळ तुम्ही खेळला असाल. इथे तुम्हांला यांच्या भेंड्यांनी खेळायचं आहे. खाली जो क्रम दिला आहे, त्यानुसार तो क्लू ओळखून त्याच्या स्पेलिंगमधील शेवटचं अक्षर घेऊन पुढचा शब्द ओळखायचा. उदा. फळ-प्राणी-गाव/शहर-शस्त्र. Orange → Elephant → Titwala → Arrow. या भेंड्या खेळताना खाली किती अक्षरांचा शब्द असेल त्याचे चौकोनही दिले आहेत. चलातर मग खेळा स्पेलिंगच्या भेंड्या.

क्रम : फूल → प्राणी → रंग → रोग → पालेभाजी → विषय → जिल्हा → फळ → पक्षी → अवयव → तृणधान्य → धातू → सुकामेवा → खेळ.

□□□□□□□ → □□□□ → □□□ → □□□□□□□□ →

□□□□□□□ → □□□□□□□□ → □□□□□□□□ →

□□□□□ → □□□□□□□□□□□□ → □□□□ → □□□□ →

□□□□□ → □□□□ → □□□□□□□□□□□□

गोष्ट गोगोची

गोगो अळी पटापटा पानं खायचा प्रयत्न करत होती. तेवढंच तिला सुचत होतं. घनदाट जंगलातील झाडांवर अनेक जातीच्या पतंगांची एक वसाहत होती. मॉथ-कॉलनीच म्हणाना. याच मॉथ-कॉलनीत गोगो अळीचा जन्म झाला. दोन फांद्यांच्या, खालच्या बाजूला तिचं घर होतं. अनेक अरण्यपर्यटक या मॉथ-कॉलनीला आवर्जून भेट देत. अनेक लोक, या पतंगांचे फोटो काढत. त्यांचा चाललेला संवाद गोगोच्या कानावर नेहमी पडायचा.

“अरे, तो पहा ‘भयकारी वेताळ’ दिसतोय.”
कोणीतरी ओरडायचं.

“आणि तो, राक्षसी पतंग बघा, खरोखरच भीती वाटतेय. कसा डोळे वटारून पाहातोय तो.”
एखादी चिमुरडी चष्मा सावरत म्हणायची.

“तरी आपल्याला अजून, फळचोखी, जिप्सी, पिंगळा पतंग दिसले नाहीत बरंका!” कोणीतरी जाणकार काका म्हणायचे.

या अशा रोजच्या संवादातून ही सारी पतंगांच्या निरनिराळ्या जातींची नावं आहेत, हे गोगोच्या लक्षात आले होते. पतंग किती किती रंगांचे आणि आकारांचे होते. त्यांचे थवेच्या थवे हवेत उडताना पाहून, गोगो हरखून जायची. आपल्यालाही असं उडता आलं तर किती मज्जा येईल. या झाडावरून त्या झाडावर जाता येईल. जर हवेत गारवा आला आणि त्यातही आभाळ आलं, मग तर विचारूच नका. शेकडो पतंगांच्या हवाई कसरती सुरू व्हायच्या. आकाशातील चांदण्यांनाच पंख फुटलेत, ती नवग्रहांची मालाच इथे बागडत असावी, असंच गोगोला वाटायचं. आपणही त्यांच्यात मिसळून जावं, हवेत मनमुराद

भटकावं, रोज अशी स्वप्ने पाहात गोगो झोपी जायची. स्वप्नात ती फुलपाखरांच्या थव्यात असायची. कितीतरी रंगीबेरंगी फुलपाखरं तिच्या अवतीभवती भिरभिरायची. आपल्या ‘मॉथ-कॉलनीतील’ पतंग हे खवले पंखी गणातील आहेत. आणि ते या फुलपाखरांच्या कुळातीलच आहेत हे तिने कोणाकडून तरी ऐकलं होतं. आणि म्हणूनच तिला तिच्या मॉथ-कॉलनीचा भारी अभिमान वाटायचा.

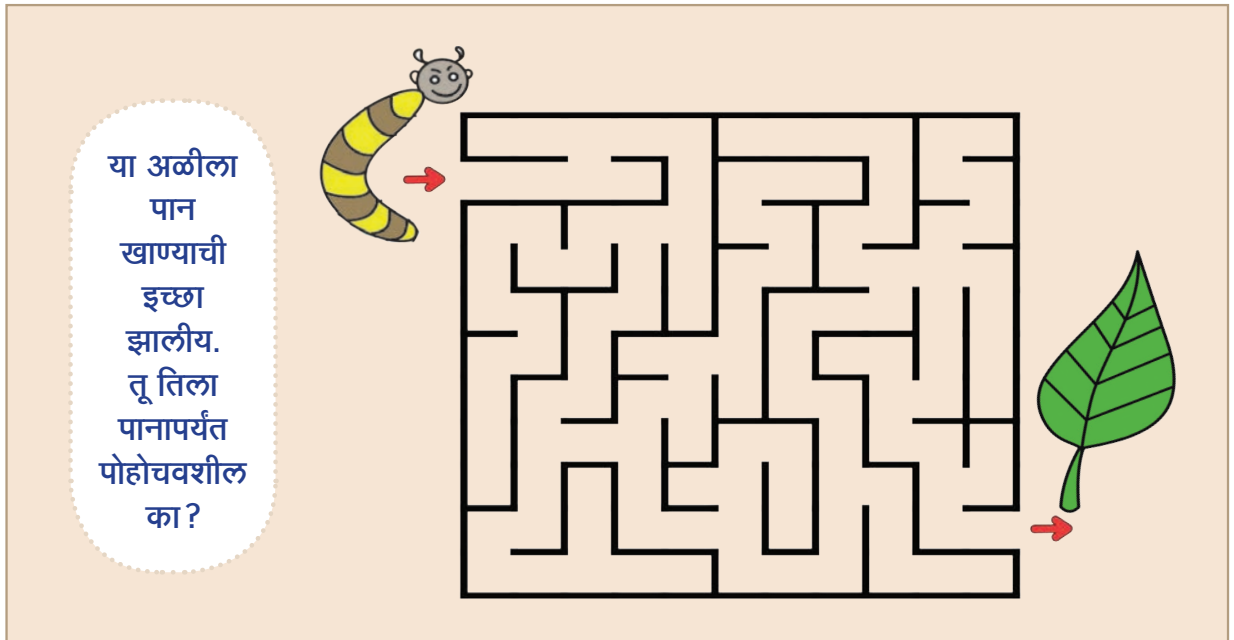
गोगो जशी मोठी होत होती, तशी तिची भूक वाढत होती. एक खाकी रंगातील, काळसर चट्टे असणारी त्रिकोणी आकारातील पतंग आई, नेहमी तिच्या अवतीभवती असायची. गोगोची ती खूप काळजी घ्यायची, म्हणून गोगो तिला आईच म्हणायची. अरण्य पर्यटक गोगोच्या आईला जिप्सीपतंग म्हणत, हे गोगोने अनेक वेळा ऐकलं होतं.

गोगोचे दिवस मजेत चालले होते. जिप्सी आई सतत अवतीभवती भिरभिरायची, तिचा मोठा आधार वाटायचा. मात्र एक दिवस घडलं ते फार भयानक होतं. वेळ रात्रीची होती. मॉथ-कॉलनी बऱ्यापैकी शांत होती. काही अवखळ तरुण पतंग गमतीला आले होते. हवेत त्यांचा पाठशिवणीचा खेळ सुरू होता. उलट्या सुलट्या गिरक्यांना उधाण आलं होतं. पलीकडच्या झाडावर बसलेले माकड आजोबा

त्यांचा हा खेळ पाहात होते. एकाएकी काय झालं कुणास ठाऊक; माकड आजोबांनी जोरजोरात 'खौक खौक' असा विचित्र आवाज काढायला सुरुवात केली. तसे झाडावरचे अनेक पक्षी ढोलीत पळाले. सरडे बिळात लपले आणि काही वेळातच श्रुंगीघुबडांची टोळी आली, आली ती थेट मॉथ-कॉलनीवरच. हवेत उडणाऱ्या तरुण पतंगांना काही कळायच्या आत घुबडांनी त्यांचा फडशा पाडला. जीव वाचवण्यासाठी धडपडणाऱ्या पतंगांना, त्यांनी हवेतच गट्टम केले. साऱ्या मॉथ-कॉलनीत हाहाकार उडाला. गोगो अतिशय घाबरली. असला प्रसंग ती प्रथमच पाहात होती. या गडबडीत जिप्सी आई कुठे गेली, ती जवळ नसल्याने गोगोच्या डोळ्यांत पाणी आलं. भिरभिरत्या नजरेने ती जिप्सी आईला शोधू लागली. पण आई कुठेच दिसेना.. रात्र तशीच गेली. दिवस उगवला; मात्र आई आलीच नाही. ती, त्या श्रुंगीघुबडांच्या धाडीत मारली गेली का? या विचाराने गोगो हैराण झाली.

त्या दिवशी मॉथ-कॉलनीत तातडीची बैठक आयोजित करण्यात आली. माकड आजोबांनी सांगितले की, त्यांनी 'खौक खौक' असा सूचक धोक्याचा इशारा दिला तरीही दुर्लक्ष केल्यामुळे, अनेक तरुण पतंग त्या घुबडांची शिकार झाले. आता हुशारीने राहण्याचे सर्वांनी ठरवले. आणि त्या दिवशी माकड आजोबांचा असाच धोक्याचा इशारा आला होता आणि म्हणूनच गोगोची पटापट पानं खाण्याची घाई सुरू होती. त्या दिवशी पानं खाऊन ती कोशात झोपी गेली. स्वप्नात सतत जिप्सी आईच येत होती. ३४व्या दिवशी गोगो कोशातून बाहेर आली. आली ती पंख घेऊनच. तिचे अंग जिप्सी आईसारखंच दिसत होतं.. काही क्षण तिने आपले नवे पंख हळुवारपणे हलवले, आणि जिप्सी आईची भेट होईल का? या विचारातच ती नवीन झाड शोधायला निघून गेली.

-तनिष्का संजय सागडे, दहावी, पुणे
sanjaysagade72@gmail.com

कल्पक, चौकस
किशोरांचे मासिक

अहम् आवाम्

वयम्

आपणादीर

न्यू वंदना को. ऑप. हाऊसिंग सोसायटी, ३रा मजला,
लालबहादूर शास्त्री मार्ग, वंदना सिनेमाजवळ, ठाणे ४०० ६०२
दूरध्वनी : ०२२-२५९८६२७३/ ६९०८६२७३
'वयम्' मोबाइल : ९१३७१२८९१५
इ-मेल : info@wayam.in
वेबसाइट : www.wayam.in

सभासद नोंदणी फॉर्म

१० + १ दिवाळी अंक

scan here to pay

नोंदणी क्रमांक : दिनांक :

नाव :

पत्ता :

पिन कोड :

जवळची खूण :

फोन : इमेल :

जन्मतारीख : इयत्ता :

शाळा :

वर्गणी जमा केल्याचा तपशील

चेक नं. : बँक व बँक शाखा :

चेक दिनांक : रुपये :

'वयम्'च्या ऑनलाइन सबस्क्रिप्शनसाठी माहिती-

Labindia Analytical Instruments Pvt. Ltd. Axis Bank, Thane | CC A/C No.: 911030017556004 | IFSC : UTIB0000061

चेक / डिमांड ड्राफ्ट : लॅबइंडिया अॅनॅलिटिकल इन्स्ट्रुमेंट्स प्रा.लि.

(Labindia Analytical Instruments Pvt. Ltd.) या नावाने काढावा.

सही :

THIS SUMMER VACATION Book your stay in tents At Dapoli

TentO-Treat is roughly

240 km from Mumbai & around 220 km from Pune.

Being in the Konkan belt, you will witness the beauty of Mother Nature with lush green trees and fields on both sides of roads.

CONTACT US :-

📞 9167301524

🌐 www.tentotreat.com

TENT STAY

The tents are spacious and equipped with all the modern amenities inside for a pleasant and relaxing stay, giving you a very comfortable glamping experience.

VILLA ROOMS

Tent-O-Treat also has five premium villas if you are not a camping person. The warm and hospitable staff of Tent-O-Treat will ensure you have a pleasant and comfortable stay.

DELICIOUS KONKANI FOOD

Every trip is incomplete without eating the delicious food the place has to offer. We make sure you get tiffin service of authentic Konkani cuisine.

ADDRESS

“SHRIKANCHAN BAUG”
Vanoshi Tiha, At Post Vanoshi, Tarfe Panchnadi,
Taluka – Dapoli, Dist. Ratnagiri 415712

अहम् आवाम्
कल्पक, वीकल
किरोरंरो मरिक्क

वयम्

ऐकता ऐकता वाचू या!

गोश्
इंग्लिश
गिपारप्पा
कल्पक
रुब्जुजना
चौकस-चौरस

मुलांचं आवडतं
वयम् मासिक आता श्रवणीय! -

वयम् अॅप

GET IT ON
Google Play

Download on the
App Store

www.wayam.in | 7045453343